

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**8. SINIF ÖĞRENCİLERİNDE DEPRESİF DUYGULANIM, DÜRTÜSELLİK
VE AGRESYON ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Handan ÇAKIR**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Bengisu Nehir AYDIN**

**İSTANBUL
Haziran 2022**

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**8. SINIF ÖĞRENCİLERİNDE DEPRESİF DUYGULANIM, DÜRTÜSELLİK
VE AGRESYON ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Handan ÇAKIR**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Bengisu Nehir AYDIN**

**İSTANBUL
Haziran 2022**

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Handan ÇAKIR tarafından hazırlanan “*8. Sınıf Öğrencilerinde Depresif Duygulanım, Dürtüsellik ve Agresyon Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*” konulu çalışması jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 30/06/2022

Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu:

İmzası

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi, Bengisu Nehir AYDIN
Haliç Üniversitesi

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi, Zeynep KÜÇÜK
Haliç Üniversitesi

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi, Özlem MESTÇİOĞLU
Okan Üniversitesi

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hatice YORULMAZ
Müdür

8.SINIF ÖĞRENCİLERİNDE DEPRESİF DUYGULANIM, DÜRTÜSELLİK VE AGRESYON ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ORİJİNALLİK RAPORU

% 17	% 6	% 1	% 13
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	Submitted to Beykent Üniversitesi Öğrenci Ödevi	% 7
2	Submitted to Istanbul Gelisim University Öğrenci Ödevi	% 2
3	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	% 2
4	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	% 2
5	sosyalbilimlerdergisi.com İnternet Kaynağı	% 1
6	www.psikolog.org.tr İnternet Kaynağı	% 1
7	Submitted to Okan Āniversitesi Öğrenci Ödevi	% 1
8	Submitted to Ahi Evran Aniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1

30/06/2022

TEZ ETİK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “8. Sınıf Öğrencilerinde Depresif Duygulanım, Dürtüsellik ve Agresyon Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Bengisu Nehir AYDIN’ın sorumluluğunda tamamladığımı, verileri kendim topladığımı, analizleri ilgili programda yaptığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

Handan ÇAKIR

ÖNSÖZ

Araştırmam süresince desteklerini esirgemeyen, tez yazım aşamasında doğru ve yanışlarını gösteren değerli tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Bengisu Nehir AYDIN'a içten teşekkür ederim.

Hem istatistiksel analizler konusunda vermiş olduğu bilgilerle, hem de bu süreçte desteğini esirgemeyen Gül ALPAR'a içten teşekkür ederim.

Haziran, 2022

Handan ÇAKIR

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

TEZ ETİK BEYANI	i
ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	2
1.3. Hipotezler	3
1.4. Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
1.5. Sayıtlar.....	3
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. Agresyon.....	5
2.1.1. Etiyoloji.....	5
2.1.2. Biyolojik Kuram	6
2.1.3. Psikanalitik Kuram.....	7
2.1.4. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	9
2.1.5. Engellenme Kuramı	9
2.1.6. Agresyon Türleri.....	10
2.1.7. Agresyonun Dürtüsellikle İlişkisi	11
2.2. Depresyon.....	12
2.2.1. Tarihçe	12
2.2.2. Belirtileri	14
2.2.3. Etiyoloji.....	15
2.2.4. Biyolojik Nedenler	15
2.2.5. Sosyal Nedenler	16
2.2.6. Depresyon ile ilgili Kuramsal Yaklaşımlar.....	17
2.2.6.1. Psikanalitik Kuramda Depresyon	17
2.2.6.2. Bilişsel Kuramda Depresyon	19
2.2.6.3. Ergenlik ve Depresyon	20
2.2.6.4. Ergenlikte Depresyonun Psikanalitik Açından Yorumlanması	21
2.3. Dürtüsellik	22
2.3.1. Dürtüsellüğün Süreçleri	23
2.3.2. Dürtüsellüğün Etiyolojisi.....	24
2.4. Psikodinamik Yaklaşım	24

2.5. Biyolojik Yaklaşım.....	24
2.6. Sosyal Kuram.....	25
2.7. Ergenlik Dönemi.....	26
2.7.1. Ergenlik Tanımı	26
2.7.2. Psikanalitik Kuramda Ergenlik	26
2.7.3. Ergen-Ebeveyn İlişkileri	27
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	29
3.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	29
3.2. Veri Toplama Araçları.....	29
3.2.1. Sosyodemografik Bilgi Formu.....	29
3.2.2. Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği.....	29
3.2.3. Barratt Dürtüsellik Ölçeği.....	30
3.2.4. Buss-Perry Agresyon Ölçeği.....	30
3.3. Verilerin Toplanması İşlemi.....	30
3.4. Verilerin Analizi	30
4. BULGULAR.....	32
4.1. Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	32
4.2. Öğrencilerin Depresyon, Dürtüsellik ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkiler	33
4.2.1. Korelasyon Analizleri	33
4.2.2. Regresyon Analizleri	35
4.3. Öğrencilerin Depresyon, Dürtüsellik ve Saldırganlık Düzeylerinin Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması	36
5. TARTIŞMA.....	39
6. SONUÇ.....	43
7. ÖNERİLER.....	45
KAYNAKLAR	46
EKLER.....	55
ÖZGEÇMİŞ.....	67

KISALTMALAR

Ark	: Arkadaşları
DSM IV	: The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders IV
DSM V	: The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders V
DSO	: Dñnya Sağlık Örgütü
LGS	: Liselere Geçiş Sistemi
MÖ	: Milattan Önce
SPSS	: Statistical Package for Social Sciences
Vb	: Ve benzeri

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa No.</u>
Tablo 3.1. Normallik Varsayımının Karşılanmasına İlişkin Bulgular	31
Tablo 4.1. Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri	32
Tablo 4.2. Öğrencilerin LGS'ye İlişkin Kaygı Düzeyleri	33
Tablo 4.3. Öğrencilerin Depresyon, Dürtüsellik ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki Pearson Korelasyon Analizi Bulguları	34
Tablo 4.4. Öğrencilerin Depresyon Düzeylerinin Saldırganlık Düzeyleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Basit Regresyon Analizi Bulguları	35
Tablo 4.5. Öğrencilerin Depresyon Düzeylerinin Dürtüsellik Düzeyleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Basit Regresyon Analizi Bulguları	36
Tablo 4.6. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Depresyon, Dürtüsellik ve Saldırganlık Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Örneklem t testi Bulguları	37

ÖZET

8. SINIF ÖĞRENCİLERİNDE DEPRESİF DUYGULANIM, DÜRTÜSELLİK VE AGRESYON ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Bu araştırmada, 8. sınıf öğrencilerinde depresif duygulanım, dürtüsellik ve agresyon arasındaki ilişkinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini İstanbul'da yaşayan n=64 kız ve n=78 erkek katılımcı oluşturmaktadır. Yapılan araştırmada Barratt Dürtüsellik Ölçeği, Buss Perry Agresyon Ölçeği, Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği uygulanmıştır. Uygulanan istatistiksel analiz sonucuna göre, öğrencilerin depresyon düzeyleri artarken dürtüsellik düzeyleri ve dürtüsellik alt boyutu olan dikkat eksikliği dürtüsellik, motor dürtüsellik ve plan yapamama düzeyleri artmaktadır. Öğrencilerin depresyon düzeyleri arttıkça saldırganlık düzeyleri ve saldırganlığın alt boyutları olan fiziksel saldırganlık, öfke ve düşmanlık düzeyleri artmaktadır. Öğrencilerin dürtüsellik düzeyleri arttıkça saldırganlık ve alt boyutları olan fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık düzeyleri artmaktadır. Öğrencilerin dikkat eksikliği dürtüsellik düzeyleri arttıkça saldırganlık ve alt boyutları olan fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık düzeyleri artmaktadır. Öğrencilerin motor dürtüsellik düzeyleri arttıkça saldırganlık ve alt boyutları olan fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık düzeyleri artmaktadır. Öğrencilerin plan yapamama düzeyleri arttıkça saldırganlık ve alt boyutları olan fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık düzeyleri artmaktadır. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre depresyon ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Kadın öğrencilerin depresyon ortalamaları erkek öğrencilerin ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre dürtüsellik toplam puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Kadın öğrencilerin dürtüsellik toplam puan ortalamaları erkek öğrencilerin ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre dürtüsellik alt boyutu plan yapamama ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Kadın öğrencilerin plan yapamama ortalamaları erkek öğrencilerin ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre saldırganlık toplam puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Kadın öğrencilerin saldırganlık toplam puan ortalamaları erkek öğrencilerin ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre saldırganlık alt boyutu öfke ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Kadın öğrencilerin öfke ortalamaları erkek öğrencilerin ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre saldırganlık alt boyutu düşmanlık ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Kadın öğrencilerin düşmanlık ortalamaları erkek öğrencilerin ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre diğer ortalamalar arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Agresyon, Depresif Duygulanım, Dürtüsellik.

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN DEPRESSIVE AFFECT, IMPULSIVITY AND AGGRESSION IN 8TH GRADE STUDENTS

The aim of this study was to compare the relationship between depressive affect, impulsivity and aggression in class students. The sample of the study consisted of n=64 female and n=78 male participants living in Istanbul. In the research, Barratt Impulsivity Scale, Buss Perry Aggression Scale, Depression Scale for Children were applied. According to the results of the applied statistical analysis, while the depression levels of the students increased, the levels of impulsivity and the levels of attention deficit impulsivity, motor impulsivity and inability to plan, which are the sub-dimensions of impulsivity, increased as well. As students' depression levels increased, their levels of aggression and the levels of physical aggression, anger, and hostility, which are the sub-dimensions of aggression, increased. As the impulsivity levels of the students increased, the levels of aggression and its sub-dimensions of physical aggression, anger, hostility and verbal aggression increased. As the attention deficit impulsivity levels of the students increased, the levels of aggression and its sub-dimensions of physical aggression, anger, hostility and verbal aggression increased. As the motor impulsivity levels of the students increased, the levels of aggression and its sub-dimensions of physical aggression, anger, hostility and verbal aggression increased. As the students' inability to plan increased, the levels of aggression and its sub-dimensions of physical aggression, anger, hostility and verbal aggression increased. The difference between the depression averages according to the gender of the students was found to be significant. The depression averages of the female students were significantly higher than the averages of the male students. The difference between the average scores of impulsivity according to the gender of the students was found to be significant. The total score averages of the female students were significantly higher than the average of the male students. According to the gender of the students, the difference between the impulsivity sub-dimension of the inability to plan was found to be significant. The average of female students who were not able to plan was significantly higher than the average of male students. The difference between the average scores of aggression total scores according to the gender of the students was found to be significant. The mean of aggression total scores of female students was significantly higher than the average of male students. The difference between the anger averages of the aggression sub-dimension according to the gender of the students was found to be significant. The anger averages of the female students were significantly higher than the averages of the male students. According to the gender of the students, the difference between the hostility averages of female students were significantly higher than the averages of male students. There was no significant difference between the other averages according to the gender of the students.

Keywords: Aggression, Depressive Affect, Impulsivity.

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Son zamanlarda toplumun pek çok alanında duymaya başladığımız agresyon, depresif duygulanım ve dürtüsellik araştırmalara da konu olmaktadır. Bu duygulanımların daha sağlıklı bir şekilde bireyde içselleşmesi için çok erken dönemlerden itibaren gerekli çalışmaların yapılması önem arz etmektedir. Özellikle ergenlik dönemiyle birlikte öğretmenler ve anne babalar durumları nasıl ele alacağı ile ilgili destek arayışındadır. Bu açıdan ergenliğin kavramsal olarak literatürde neler içerdiğine bakacak olursak:

Ergenlik, yetişkin bir fert olma yolunda ilk adımdır. Çocuk ve yetişkin birey arasındaki ara dönemdir. Ergenlik kişi de çocuksu duygulanım ve davranışların geride kaldığı, onun yerine yetişkin tutum ve özdeşim içerisine girildiği, cinsiyet özdeşimlerinin tam olarak kazanıldığı, bireylerin yetişkin olma özelliklerine ruhsal ve bedensel olarak hazırlık yaptığı dönemdir (Sarkhel, 2009). Bu dönem de çocukluğun kaybı, büyümenin getirdiği anne babadan ayrışma ve çatışma süreçleri agresif dürtünün aile içinde nasıl ele alındığı ergenliğin önemli bir noktasıdır. Bu açıdan agresyon kavramsal olarak literatürde neler içerdiğine bakacak olursak:

Agresyon: Agresyon üzerine yapılan araştırmalar saldırganlığı tek bir kalıp ile tanımlamaktan kaçınarak alt başlıklar halinde yorumlamaya çalışmışlardır. Örneğin; Ferris ve arkadaşları (1999) saldırganlığı olumlu ve olumsuz olacak şekilde iki başlık olarak düşünmüşlerdir. Olumlu saldırganlığı kişinin dış uyaranlara karşı geliştirmiş olduğu kendini koruma ve yaşamın devamı olarak tanımlarken, olumsuz agresyonu ise her iki tarafında zarar verme süreci olarak tanımlamaktadır. Gençler üzerinde şiddet hakkında yapılan bir araştırmada, şiddet davranışını tetikleyenler arasında kişilerin empati duygusuna sahip olmama, kontrolsüzce hareket etme, durumları uygun olarak analiz edememe gibi dürtüsel belirtilerin varlığından söz edilmiştir. Bunlar düşünüldüğünde dürtüsellik ve agresyon arasında önemli bir ilişki olduğu düşünülmektedir (Ramirez and Andreu, 2006). Bununla birlikte ergenlik süreciyle birlikte bedensel ve ruhsal pek çok değişim yaşanmaktadır. Çocukluk

bedeninin kaybolması, çocuklukta süper kahraman olan anne babadan uzaklaşıp akranlara yatırım yapılması gibi durumlar buna örnek gösterilebilir. Ergen bu durumlarla sağlıklı bir şekilde baş edemediğinde kişi depresif duygulanım içine girebilmektedir. Bu açıdan depresyonun kavramsal olarak literatür de neler içerdiğine bakacak olursak:

Depresyonun, Latincedeki karşılığı “depressus”tur. Kişide süregelen karamsarlığın her yeri kaplaması durumudur. Depresyonun ana dilimizdeki anlamı duygusal çökkünlüktür (Köknel, 2005). Depresyondaki kişilerin hüznü ve tasa içinde olduğu, gerilim tipi sinir bozukluğu, hayattan keyif alamama vb. gibi ruhsal çöküntülerinin olduğu belirtilmektedir (Çelikkol, 1999).

Çocukluk döneminde yaşanan travmalar kişinin benlik değerlendirmesini negatif olarak etkilemekte, kendiliğın tümüne yönelik gerçekçi olmayan negatif narsistik inançların gelişmesine sebep olmakta ve bu da ergenlik ve yetişkinlik döneminde depresyonun, depresif ruh halinin ortaya çıkması için risk etmeni oluşturmaktadır (Duru ve Balkıs, 2021). Buradan hareketle kişilerin yaşamlarındaki önemli ilişkilerde arzuladıkları güven ve onam ihtiyacı karşılanmazsa, kimlik duyguları hasar görebilir. Bu hasarın üstesinden gelmek ve benlik bütünselliğini tekrar kazanmak için kendi kimliklerine veya başkalarına yönelik dürtüsel, manik hareketler içerisinde bulunabilmektedirler (Güleç ve Köroğlu, 1998). Bu açıdan dürtüselliğın kavramsal olarak literatürde neler içerdiğine bakacak olursak:

Dürtüsellik, yapılacak davranışın sonucunu düşünmeden eyleme geçme durumudur. Kendini veya bir ötekini riskli durumlarda bırakacak davranışlar, dikkati sürdürmemeye, bekleme, erteleme gibi davranışlarda zorluk ve sürekli haz içerikli heyecan arama gibi hususları içine alır (Yazıcı ve Yazıcı, 2010). Dürtüsellik içeren davranışların hangi durumlar da ortaya çıktığı, bu kişilerin tek başına, yalnız kalabilme kapasitelerinin değerlendirilmesi ve bunun üzerine düşünülmesi altta yatan gizil bir depresyonun kaynağı olabileceğini düşündürmektedir.

1.2. Problem Cümlesi

Gerçekleştirilecek bu araştırmanın problem cümlesini “8. Sınıf Öğrencilerinde Depresif Duygulanım, Dürtüsellik ve Agresyon İle İlişkili midir?” sorusu oluşturacaktır.

1.3. Hipotezler

Belirlenen amaç doğrultusunda oluşturulan hipotezler şu şekildedir:

1. Depresif duygulanım ile agresyon arasında pozitif yönde korelasyon vardır.
2. Depresif duygulanım ile dürtüsellik arasında pozitif yönde korelasyon vardır.
3. Dürtüsellik ile agresyon arasında pozitif yönde korelasyon vardır.
4. Depresif duygulanım cinsiyete göre anlamlı düzeyde değişmektedir.
5. Dürtüsellik cinsiyete göre anlamlı düzeyde değişmektedir.
6. Agresyon cinsiyete göre anlamlı düzeyde değişmektedir.

Araştırmanın Alt Problemleri

1. Depresif duygulanım ile agresyon arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?
2. Depresif duygulanım ile dürtüsellik arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?
3. Dürtüsellik ile agresyon arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?
4. Depresif duygulanım cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde değişmekte midir?
5. Dürtüsellik cinsiyete göre anlamlı düzeyde değişmekte midir?
6. Agresyon cinsiyete göre anlamlı düzeyde değişmekte midir?

1.4. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın Amacı: Buradan hareketle bu araştırmanın amacını 8. sınıf öğrencilerinde depresif duygulanım, dürtüsellik ve agresyon arasındaki ilişkinin incelenmesi oluşturmaktadır. Bu amaçla birlikte, araştırmada demografik özelliklerin depresyon, dürtüsellik ve agresyon ile ilişkisi olup olmadığı araştırılmak istenmiştir.

1.5. Sayıtlar

Araştırmanın gerçekleştirildiği örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.

- Bu araştırmada kullanılan ve örneklem grubuna uygulanan Barratt Dürtüsellik Ölçeği, Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği, Buss Perry

Agresyon Ölçeği ve Sosyodemografik Bilgi Formu'nun gerçeği yansıttığı varsayılmaktadır.

- Araştırmanın güvenilirlik testlerine göre amacına ulaştığı varsayılmaktadır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Yapılan araştırma, katılım sağlayan gönüllülerin samimi ve doğru cevaplarıyla sınırlıdır.

Araştırmanın en önemli sınırlılıklarından biri Çocuklar İçin Depresyon Ölçeğinden iki maddenin çıkarılmak zorunda olmasıdır. Millî Eğitim Bakanlığından gerekli izinler alınırken intihar ve kişinin kendilik algısı ile olan iki madde çıkartılmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Agresyon

Günümüzde oldukça sık karşılaştığımız kavramlardan biri olan saldırganlık ya da agresyon, hem içinde yaşadığımız toplumu hem de kişileri oldukça negatif yönde etkileyen meselelerden biri durumundadır. Öncelikli olarak belirtmeli ki agresyon ve saldırganlık kavramları aynı anlama gelmektedir ve bunun yanı sıra, birbirlerinin yerine de kullanılabilir. Saldırganlık, bireye ya da topluma, fiziksel ya da psikolojik/duygusal olarak zarar verme niyetini içeren bir eylem halidir (Bozkurt ve ark., 2013).

Literatürde saldırganlık üzerine pek çok araştırma olmasına rağmen bu davranışın tanımını yapmak epeyce zordur. Deftula ve Cohen (2004) saldırganlığı bir ötekine zarar verme amacı taşıyan bir davranış örüntüsü olarak isimlendirmiştir. Ertan ve Ardalı (1996) saldırganlığı hakimiyet kurmak, güç kazanmak, yönetmek sebebiyle yapılan güçlü ve etkili bir davranış; yıkıcı ve yok edici özellikler taşıyan davranış olarak açıklamaktadırlar.

Saldırganlık, canlı olan tüm varlıklar için ortak dürtüdür. Fizyolojik temel ihtiyaçlardan yeme içme, barınma ve cinsellik içgüdülerinin kökeninde var olan ve tüm bunları bütünleştiren bir alt içgüdüdür (Balcıoğlu, 2000). Lorenz saldırganlığın kötü bir eylem olmadığını söyler, tam tersi saldırganlığın yaşamın sürmesi için gerekli olduğunu söyler. Örneğin hayvanlar yaşamak, üremek ve yavrularını korumak için diğer rakiplerine karşı saldırgan olabilirler. Bundan dolayı bu tür bir saldırganlık canlının uyumlanması ve yaşaması için şarttır (Çetinkaya, 1991).

2.1.1. Etiyoloji

Bilim adamları ve filozoflar yüzyıllar boyunca insanlardaki agresyon-saldırgan dürtüler üzerine düşünmekte ve tartışmaktalar. Bazıları saldırganlığın doğuştan gelen içgüdüsel bir ayırıcı olduğunu ifade etmekte, bazıları da saldırganlık içeren davranışların sonradan öğrenildiğini söylemektedir (Baron and Richardson, 1994; Berkowitz, 1993; Geen, 1998).

Bireylerdeki saldırgan davranışları inceleyen farklı kuramlar bulunmaktadır. Bu kuramlarda saldırganlık engellenme, içgüdü, biyolojik veya bilişsel farklı görüşler temelinde açıklanmaktadır. Saldırgan davranışların yapısından ve bireyler arasındaki görülme sıklığından ötürü, insanların niçin bu şekilde davrandıklarıyla ilgili açıklamalar bu zamana kadar saldırganlık araştırmalarında birinci sıralarda yer almaktadır (Koç, 2011).

2.1.2. Biyolojik Kuram

Kalıtım kuramı saldırganlığı, türün devam etmesi için atalardan miras kaldığını ve doğuştan var olduğunu söyler. Leyha Usen'in, insan olgusu ile ilgili evrimci yaklaşımının açıklaması şudur: "Bir kişinin içinde yaşadığı ruhsal süreçleri, ancak ve ancak, o kişinin evrim süreci içinde değerlendirildiğinde, bugün olan durumuna nasıl geldiğini bilerek anlarız" (Atkinson and ark., 2002).

Biyolojik kuramcılar, birey ve hayvanlardaki saldırganlık davranışları üzerine araştırmalar yapmışlar; saldırganlığa yol açabileceklerini öngördükleri hormonları, genleri ve beyindeki farklı bölgeleri incelemişlerdir. Saldırganlık tutum ve davranışlarını biyolojik temellere yaslayan kuramda yapılan araştırmalar yapılan her sosyal davranışın ve şiddetin, prefrontal korteks- amigdala- hipotalamus üçgeni etrafında işlediği düşüncesine işaret etmektedir (Savrun, 2000).

Beyinde yapısal kusurlar açısından beyin görüntüleme çalışmalarına bakıldığında, dürtüsel eylemlerin kontrol ve inhibisyonuyla ilgili sorumlu, agresyonla ilgili beyin bölgelerinin temporal lob, amigdala ve limbik sistem olduğu, bu alanlarda oluşabilecek lezyonların agresif davranışlara sebep olabileceği belirlenmiştir (Çetin ve ark., 1996).

Biyokimya alanına bakıldığında dopamin, serotonin, interrenalsteroid, nörotransmitterler, adrenokortikal, testosteron gibi önemli hormonların, insanların agresif tutumları üzerinde fazlaca etkili olduğunu savunan araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin, bazı araştırmalarda, testosteronun agresyonla ilişkisini ele alan bazı araştırmacılar, yapmış oldukları çalışmalar ve analizler sonucu agresyonun testosteron hormonu ile arasında anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir (Summers and Winberg, 2006).

Serotonin de kişilerde dürtüsel davranışların düzenlenmesi ve inhibisyonunda kullanılan nörotransmitterlerden biridir (Daw et al., 2002). Bireylerdeki agresyonun genetik ayırt edicileri üzerine yapılan bir araştırmada serotonin ve dopamin

metabolizması üzerinde etkili olan genlerin saldırganlık davranışıyla olan ilişkisi araştırılmıştır. Araştırmaya göre duygulanımsal nöral süreçlerindeki işlev bozukluğu saldırganlık davranışı için etiyolojik bir olgu sunmaktadır (Pavlov et al., 2012).

2.1.3. Psikanalitik Kuram

Freud Haz İlkesinin Ötesinde adlı araştırmasında yaşam ve ölüm dürtülerini iç içe bir şekilde açıklar. Yaşam (Eros) ve Ölüm (Thanatos) dürtülerinin ortak kökeni cinsel dürtü ve yıkıcı dürtünün düalizmi olarak açıklanmaktadır. Agresif-yıkıcı dürtüler boşalmanın sağlanması amacıyla Eros'un hizmetine sunulmuştur (Freud, 1920).

Freud sosyal yaşam için agresif dürtünün dönüştürülmesi gerekli olduğunu söyler. Saldırganlık, uygarlığın önündeki engellerin en büyüğüdür. Saldırgan dürtüler kişide çevreden bağımsız olarak bulunmaktadır. Bundan dolayı agresif dürtülerin dışavurumlarını karşıt ruhsal tepkilere dönüştürerek düşük ölçüde tutmak ve yüceltme savunmasıyla başka türlü ortaya çıkmasını sağlamak bir arada yaşayabilmek için gereklidir (Freud, 1930).

Freud saldırganlıkla üzerine ilk görüşlerini, Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme'de sadizm perspektifinden anlatmıştır. Freud bu eserinde saldırgan dürtü ile ilgili şöyle bir açıklama yapmıştır: "Erkeklerin cinselliği saldırganlığın bir parçasını barındırır ve boyun eğdirmeye yönelik bir arzudur. Bu bağlamda sadizm, özgür ve abartılı olan ve yer değiştirme ile liderlik pozisyonunu, cinsel dürtülerin saldırgan bir bileşenine karşılık gelir" (Tükel, 2002).

Freud sadizmin temel kaynağını ölüm dürtüsüyle yaşam dürtüsü arasındaki karşılıklı buluşmada tekrardan temellendirir. Yaşam dürtüsü, ayrıştırma ve ölüme yönelen ölüm dürtüsünün yönünü dışarıya saptırır, onu narsistik benlikten kopararak nesneye yönlendirir. Böylece ölüm dürtüsü sadizm halini alarak cinsel işlevin egemenliği altına girer. Freud mazoşizm hakkındaki açıklamasını da tekrardan gözden geçirir. Kabul gören sadizm mazoşizm döngüsü hakkındaki açıklamasında birinci hareket sadizm olarak varsayılır. Bu görüşe göre domine edici (sadistik) tutum ve davranış dış dünyada uyarı ve kınamalarla karşılaşınca benliğe doğru yönelir. Ancak nesneden benliğe ve benlikten nesneye doğru değişen bu döngü ilke olarak farklı değildir. Bu açıdan bakıldığında dürtünün benliğe doğru olan mazoşist geri dönüşü daha önceki bir evreye geri dönüş olarak tanımlanabilir. Dürtü öncesinde

benliği nesne olarak almış, sonrasında dış dđnyaya yđnelmiř ve ardından nesne kılmak üzere benliğe tekrardan geri dđnmüřtür (Freud, 2012).

1909'da Kđçük Hans olgusunun anlatıldığı yazıda Hans'ın babasına ve kız kardeşine dair ۆlüm dđřlemlerinden bahsedilir. Bunlar, saldırganlık dđrtülerine yđnelik bir giriştir; ancak net bir kuramsal bir çerçeve henüz oluşturulmuş değildir (Tükel, 2014).

Freud'un "Dđrtüler ve Uğradıkları Değişiklikler" (1915) isimli bildirisinde, nefret agresif ve yıkıcı dđrtüleri, cinsel dđrtülerden daha çok kendini koruma çabasıyla ilişkilendirmiştir. Nefretin, nesnelere tarafından gđsterilen hoşnutsuzluk duygudurumunun gđstergesi olarak, kendini koruma eğilimiyle yakın bir bağ içinde olduğunu ifade eder. Freud burada, aşk ile nefret şeklindeki bir bileşenin, libido ve benlik dđrtülerinden yaşam ve ۆlüm dđrtülerine doğru bir geçişin ara evresi olduğu sđylenebilir. Bundan sonra, agresyon kavramının kuramsal sisteme yđnelik temelleri atılmış olur (Tükel, 2002).

Melanie Klein, saldırgan dđrtülerin erken çocukluk evresindeki ۆnemi üzerinde durmuştur. Klein (1946) bebeğin annesi ve dış dđnyayla kuracağı güvenilir ve sağlam bağların erken dđnem paranoid anksiyetesini sağlıklı bir şekilde aşılacağını sđylemiřtir. Bunun yanı sıra Klein (1935) paranoid konumun intikamcı üstbenliğin yargılayıcı ve cezalandırıcı ۆzelliđinden kaynaklandığını ۆne sđrmüřtür. Klein'a (1927) gđre canice yıkıcı dđřlemler normal gelişim gđsteren çocukta oral ve anal sadistik dđnemlerde erkenden gelişebilir. Erken dđneme ait olan bu yıkıcı ve tahrip edici dđřlemler ve korkutucu ebeveyn simgelerinin kurbanı olma korkusunun her çocukta olduğunu sđyer. Bu korkular çocuğun oral ve anal dđnemlerde kendi yıkıcılığının yansımalarının da gđstergesidir. Libidinal baskıyla entegre olamayan bu yıkıcılık, yetişkinlikte antisosyal eğilimlerde varlığını gđsterir. Başlangıçtan itibaren var olan yıkıcı çekirdek yok olmaz. Ya libidoya gđç vermek amacıyla ona entegre olur ya da serbest libidoyla entegre halde saldırganlık ve sadizme dđnüřür (Flechner, 2005).

Psikanalitik bir kuramcı olan Hartmann'a gđre ise erken dđnem ilişkiler bakımından sağlam ve güvenilir nesne ilişkilerinin kurulması, gelecekte kendini gđsterecek olan çatışma eğiliminin daha aza indirilmesi açasından ۆnemlidir. Bebeğin doğumda henüz gelişmemiş olan nđtralizasyon kapasitesi, sağlam ve güvenilir nesne ilişkileri etrafında gelişir; bu da sonrasında güvenli ve olumlu ilişkisel bağların oluşturulmasını ve sđrdürölmesini destekler. Eğer agresyonla ilgili nđtralizasyon

gelişmediğinde, sonraki ilişkilerin süreci açısından başarısızlığın ve sürdürülemez ilişkilerin ortaya çıkması ihtimali epey yüksektir (Tükel, 2002).

2.1.4. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramına göre, bireyler öğrenme yaşantısıyla agresyon davranışını göstermektedir. Öğrenme kuramı, dinamik kuramın tersine, agresyonun içgüdüsel değil, saldırganlığın temelinde gözlem veya yaşantı yoluyla öğrenildiğini savunmaktadır (Björkdahl, 2010).

Sosyal Öğrenme Kuramı'nın temsilcisi Albert Bandura'dır. Bandura, saldırganlık ve öfke davranışında sosyal modelin önemli bir yere sahip olduğunu, birey davranışının çevrenin belirleyicisi olmasıyla beraber, çevrenin de insan davranışı üzerinde belirleyici olduğunu, bu duygudurum ve davranışların farklı etkenler tarafından arttırıldığına dikkat çekmiştir. Bunlar; tecrübeler sonucunda doğrudan maruz kalınan saldırganlık barındıran modeller, çevrede stres ve kaygıya sebep olan kalabalık, gürültü, sıcaklık olarak söylenebilir. Bu gibi faktörler insanda saldırganlık davranışını arttırmaktadır (Karataş, 2008).

Bandura'nın kuramına bakıldığında saldırgan içerikli davranışların öğrenilmesinde taklit etme, model/örnek alma önemli bir yere sahiptir. Bu kurama göre model alınan bireyin yaptıklarını gözlemleyen birey gözlem sonucunda saldırganlığı öğrenebilir. Bunun yanı sıra bireyin geçmiş yaşamında olan toplumsal-kognitif ve çevresel etkenler ile yakından ilişkilidir (Hogo and Vaughan, 2006).

2.1.5. Engellenme Kuramı

Engellenme - saldırganlık kuramına göre kişi varmak istediği amaca ulaşma konusunda çevresel etkenlerden ötürü bir engellenme ile karşı karşıya kaldığında bu engellenmelere tepki olarak saldırgan tutum ve davranışlar gösterebilir (Bilgi, 2005). Güdülerden herhangi birinin engellenmesi saldırganlığı tetikleyebilir ve saldırganlık genellikle engellenmenin bir sonucudur (Morgan, 1995).

Engellemeye neden olan etmenler organizmanın içinden ya da dışından gelebilir. İçsel kaynaklı faktörlerin başında fiziksel ve ruhsal yorgunluk, güven duygusunun azalması, korku ve suçluluk duyguları yer alırken, dışsal kaynaklı faktörler ise sosyal bir ortamda bulunan engelleyici özellikler olabilecek koşullar ve durumlardır (Köknel, 2000). Kendiliği içten ya da dıştan etkileyen faktörlerle, engellemeye karşı direnci daha düşük olan bireyler dürtülerden kaynaklı güdülerini

buldukları çevrenin olumsuz şartlarından, üst benliğin baskısından ya da benlikle ilgili yetersizliklerden ötürü doyuma ulaştıracak nesneye yönelmezler. Böylelikle eylem amacına ulaşmamış ve engellenme gerçekleşmiş olur. Bu durum gerginliğin artması, korku, kızgınlık ve agresyon duygularına sebep olmaktadır (Adler, 1998).

2.1.6. Agresyon Türleri

Buss ve Durkee (1992) agresyonu 5 alt kategoriye ayırmıştır.

1. Fiziksel Agresyon: Dürtü kontrol sorunsalları olan bireylerde çoğunlukla görülür. Bu bireyler çoğunlukla antisosyal, sadist ya da alkol ve madde kullanım gibi alanlarda zorluk yaşayan bireylerdir. Bu bireylere göre agresyonlarının, saldırgan davranışlarının sebebi bir ötekinin kendilerini kışkırtmalarıdır.
2. Sözel Agresyon: Düşmanca ve tartışmacı konuşmalardan oluşur. Tartışmaya- kavga etmeye olan eğilimi gösterir. Panik bozukluğu, ayrılma konusunda anksiyetesi olan ve davranış sorunları olanlarda sık görülür.
3. Öfke: Uyarılma, ikaz edilme, kontrol edilmeye yönelik öfkelenmeyi içerir. Davranış bozukluğu, borderline, antisosyal, pasif agresif kişilikler, alkol-madde kullanım bozukluğu olan bireylerde sıklıkla görülür.
4. Düşmanlık: Sosyal açıdan uyumsuzluğu ve ağır psikopatolojik süreçleri içerir. Dış dünyadan sosyal açıdan uzaklaşma, paranoya gibi durumları içerir.
5. Dolaylı Agresyon: Problemlerin çözümünde doğrudan çözmekten kaçınan kişilerdeki öfkelenme durumunu içerir. Hayatında hayal kırıklıkları olan kişilerde, antisosyalde ve alkol-madde kullanım sorunları yaşayanlarda sıklıkla görülür.

Agresyonu farklı açılardan inceleyen diğer çalışmacılar, saldırganlığı olumlu ve olumsuz olacak şekilde iki başlık altında ele almışlardır. Bu açıdan, olumlu saldırganlığı kişinin dış dünyadaki uyarıcılara karşı sürdürmüş olduğu bir kendini koruma olarak ifade ederken, olumsuz agresyonu ise hem kendi hem öteki tarafın zarar görmesi olarak açıklamaktadır (Ferris and ark., 1999).

Bir başka açıdan bakıldığında saldırganlığın birden çok boyutu içeren bir kavram olması birbirinden farklı saldırganlık sınıflamalarının yapılmasına yol açmıştır. Bu kategorilerden bir tanesi özgeci (prosocial) saldırganlık, düşmanca (hostile) saldırganlık ve izin verilmiş (sanctioned) saldırganlığı içerir. Freedman ve

arkadaşları özgeci saldırganlığı, bir grubun moral (ahlaksal) ölçütleri bakımından kabul edilebilir hedeflerce sosyal olarak onaylanan saldırganlık olarak tanımlamaktadır. Düşmanca saldırganlık ise toplumsal ve sosyal açıdan onaylanmaz. Cinayet, darp etme gibi insanları inciten saldırılardır. Toplumsal normları çiğnemektedir ve bundan dolayı düşmanca olarak isimlendirilir. Bunlardan sonuncu olarak düşmanca saldırgan davranışla özgeci saldırganlık arasında olan ve izin verilmiş saldırganlık olarak isimlendirilen bir davranış daha vardır. Bu grup, sosyal normların mecburi kılmadığı, ancak sosyal kurallar çerçevesini aşmayan saldırgan davranışları içerir. Örneğin tecavüz etmeye çalışan bir kişiyi durdurmak için saldıran bir kadının davranışı, toplum tarafından izin verilen kuralların içinde yer alır (Erden ve Akman, 1995).

2.1.7. Agresyonun Dürtüsellikle İlişkisi

Agresyon ile dürtüsellik arasındaki ilişki pek çok çalışmacı tarafından araştırmalara konu edilmiştir. Dürtüsel bireylerin sonucunu düşünmeden gerçekleştirmiş olduğu eylemler kişilerin agresyon ve öfke ile iç içe olduğu şeklinde tanımlama yapılmaktadır (Şahin ve ark., 2008).

Agresyon, fiziksel, bedensel, ruhsal ve psikolojik açıdan bir başkasına zarar verme amacıyla, öfke, kızgınlık, nefret içerikli yıkıcı davranış olarak açıklanmaktadır (Abay ve Tuğlu, 2000). Agresyonun tek bir boyut açısından ele alınmadığı “dürtüsel agresyon” ve “tasarlanmış agresyon” olarak iki başlık altında kategorize edilebileceği belirtilmektedir (Ramirez and Andreu, 2006). Bazı çalışmacılar dürtüsellik ve agresyonun fenotipik seviyede birliktelik taşıdığını ve “dürtüsel agresyon” teriminin tek bir boyutu gösterebileceğini söylemektedir (Critchfield et al., 2004).

“Dürtüsel saldırganlık” olarak bakılan boyutu kontrolsüz, düşmanca, plansız-dezorganize, kasten terimleri ile de kullanılır. “Tasarlanmamış saldırganlık” planlı, yararlı, kontrollü, organize, gizli, yapıcı saldırganlık olarak isimlendirilmektedir. Tasarlanmamış saldırganlığın amacına bakıldığında birine zarar vermek değil, bazı faydalar, avantajlar ya da ödüller elde etmek olduğu ve bir amaca dönük olması sebebiyle ortaya çıkması için provakasyona ya da öfkeye gerek olmadığı görülmektedir (Goodman and New 2000).

2.2. Depresyon

Günümüz toplumunda bireylerin ruhsal süreçleri değerlendirildiğinde çocukluk çağından itibaren depresyonun giderek arttığı bilinmektedir. Depresyon kişilerin günlük yaşama, dış dünyaya olan adaptasyon süreçlerini olumsuz yöne etkilemektedir. Bundan dolayı depresyon farklı kuramlar tarafından ele alınmıştır. Her kuram depresyonun altında yatan süreçleri farklı boyutlarda ele almıştır. Latince kökeni ‘de-prime, de-press’ (çökertmek-bastırmak) anlamlarına gelen depresyon, ‘çöküntü, çukur’ olarak isimlendirilebilir. Dünya Sağlık Örgütü (1992) depresyonu duygu, düşünce, zihin beden ve fizyolojiyi tamamıyla içeren ruhsal hastalık, melankoli ve hüznün uzun bir sürece yayılmış durumu olarak tanımlamaktadır (Parlak, 2011).

Depresyon, bireyin kendisini yorgun, karamsar ve umutsuz hissettiği, yaşama yönelik zevkin ve heyecanının kaybolduğu ruhsal çökkünlük halidir. Geçmişe yönelik pişmanlıklar, kişinin kendiliğinde sürekli olarak hissedilen suçluluk duygusu, ölüm ve intihar düşüncesi, uyku ve yeme bozukluğu gibi fizyolojik bedensel bozulmaların da var olduğu ruhsal bozukluk halidir. Depresyon, kişinin kendi içe çekilmesi, diğer insanlara olan libidinel yatırımın geri çekilmesi gibi durumları da ortaya çıkaran kavramdır (Yenici, 2014). Toplumda en yaygın ve sıklıkla görülebilen ruhsal bir bozukluktur (Yelkenci, 2013).

2.2.1. Tarihçe

Antik çağlardan bu yana bilinen bir kavram olan depresyon, ruhsal hastalıklar içerisinde en eskiden itibaren tanımlananlardan birisidir. Hipokrat M.Ö. 4. yüzyılda, depresyona benzeyen bir durumu “melankoli” olarak isimlendirmiştir (Yetkin ve Özgen, 2007). Melankolinin açılımı, kara safra (melan-siyah, chole-safra) olarak açıklanmaktadır. Kara safranın fazla miktarda bağırsakta ve dalakta birikmesiyle oluştuğu ve bu durumun ise depresyona sebep olduğu düşünülmektedir. Uzun süren stres, kaygı ve üzüntü hallerinin kara safrada biriktiği ve kara safranın beyni etkilemesinden dolayı bireyde üzüntü, çökkün hal durumlarının ortaya çıktığı düşünülmektedir. Hipokrat (M.Ö.460-357) safra ve karaciğerdeki bozukluklar ve vücut sıvıları arasında bağlantılar kurarak bunların beyin yapısını etkilediğini düşünülmektedir. Böylece çökkünlük, umutsuzluk, yaşamdan ve kendilik halinden memnun olamama durumu ile depresyon kavramını melankoli kelimesiyle

açıklamaktadır. Bu kavramın ruhsal bozukluklar açısından ele alınması ve tanımlanması Hipokrat tarafından ilk olarak başlatılmakta ve günümüze değin geliştirilerek devam etmektedir (Yemez ve Alptekin, 1998).

Melankoli, eski çağlardan itibaren günümüze kadar her çağın kendi özellikleri doğrultusunda incelenerek hakkında düşünülen, anlaşılmaya çalışılan bir kavram olarak karşımızdadır. Yazılı kültüre baktığımızda Homeros destanları, melankolik insan karakterlerine yer veren ilk yapıttır. Homeros ve İlyada destanında melankoli en önemli etkenlerden biri haline gelerek kapsamlı tanımlamalar ile açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kavramsallaştırma mekanizması dikkate alındığında melankoli, yalnızca ruh ya da beden kaynaklı bir bozukluk olmadığı, ikisi arasındaki ilişkiyi yansıtmaktadır. Öfke sonucunda meydana gelen korkular, heyecanlar, kaygı ve hüznün gibi duyguların yoğunlaşması ve bu duygu durumunun dışarıya yansıtılmaması sonucunda kan ve safra, vücudun orta bölgesi, kalp ve mide gibi organlarda birikmesi sonucu kararma ve şişmeye sebep olmaktadır. Homeros destanlarına bakıldığında öfke duygusunun hâkim olduğu kahramanların tanrılar tarafından yargılanması ve cezalandırılması ile ortaya çıkan yalnızlık, tek başlılık, anlamsızlık ve hatta yaşamın son bulmasına yönelik intihara kadar giden davranışlar görülmektedir. Beden üzerine yapılan vurgu ve destanlara dahi konu olan beden-ruh ilişkisi kendinden sonraki dönemlerdeki çalışmacılar için de bir kaynak oluşturmaktadır (Teber, 2002).

Eski çağlara denk düşen yazılı eserlerde depresyonun açıklanmasına dair olan düşünce insanlara şeytani güçlerin uğradıklarına inanılmasıyla başlamaktadır (Özgan, 2012). Platon, depresyona neden olan süreçleri doğaüstü varlıklarla ilişkilendirmiş, melankoli kavramını da yine bu doğaüstü güçlerin varlığıyla ilgili olduğunu söylemiştir (Öztürk, 2018). Ortaçağ dönemindeyse hoş olmayan olarak isimlendirilen melankoli, inançsızlık ve tanrısal sisteme başkaldırı “acedia- ölümcül bir günah” olarak tanımlanmıştır (Sönmez, 2011).

On dokuzuncu yüzyıla kadar pek çok bakış ortaya atılmış, on dokuzuncu yüzyılda ise depresyon ve mani ile ilgili Alman ve Fransız ekollerde farklı araştırmalar yapılmıştır. Araştırmalar klinik semptomlar ve kategorileendirme üzerine yapılmıştır. Kahlbaum geniş kapsamlı bir sınıflandırma yapmış, Kraepelin bugünümüzü etkileyen araştırmalarda bulunmuştur (Boratav, 2000). Doğaüstü açıklamalardan psikobiyolojik açıklamalara kadar pek çok görüş bildirilmiş ve günümüze kadar önemli gelişmeler olmuştur. Günümüzde duygudurum bozuklukları

pek çok kuramsal çerçeve ile ele alınırken genetik, beyin kimyasıyla beraber farklı bir boyut kazanmıştır (Göğcegöz ve Karlıdağ, 2012).

2.2.2. Belirtileri

Depresyonun oluşmasına; genetik, kalıtım faktörü, stres faktörünün varlığı ile birleşince beyinde ve vücutta işlevsel farklılığa sebep olan bazı durumlar oluşmaktadır. Depresyon semptomları olan bireylerde, iştahı, uykuyu, duygudurumu ve diğer fonksiyonları yöneten beyin bölgelerinde bazı beyin kimyasallarının düşük miktarlarda olduğu ve bu bölgelerde etkileşimin azaldığı tespit edilmiştir (Koroğlu, 2015).

Depresyon tanısı konulabilmesi için klinik görüşmeler sırasında DSM-V (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) tanı kriterleri kullanılmaktadır (Mitchell et al., 2016).

Depresyon tanısı için DSM-V tanı kriterleri:

- A. İki haftalık süreçte, aşağıda sıralanacak semptomlardan en az beşinin ya da daha fazlasının olması; semptomlardan en az birinin depresif ruhsallık veya ilgi azalması olması
1. Depresif duygulanımda gözlemlenen çökkünlük, boşluk, umutsuzluk hissinin hemen hemen her gün yaşanması
 2. İlgi, istek ve haz kaybının yaklaşık her gün yaşanması
 3. İştah durumunda azalma olması
 4. Psikomotor alanda gerileme ya da ajitasyonun yaklaşık her gün yaşanması
 5. Yorgunluk, bedensel enerji kaybını yaklaşık her gün yaşanması
 6. Dikkat, odaklanma ve konsantrasyon sorununun yaklaşık her gün yaşanması
 7. Değersizlik, suçluluk barındıran düşüncelere sahip olmanın yaklaşık her gün yaşanması
 8. Tekrarlayan intihar, yaşamın son bulması, ölüm düşüncelerinin yaklaşık her gün yaşanması
 9. Uykusuzluk ya da aşırı uyuma durumlarının yaklaşık her gün yaşanması
- B. Bu semptomlar klinik açıdan bakıldığında gündelik hayat, iş hayatı gibi işlevsellik alanlarında düşmeye sebep olur.

C. Semptomların görülmesi madde kullanımına bağlı olarak yaşanmamaktadır.

D. Farklı bir ruhsal hastalık durumundan bağımsızdır.

E. Manik veya hipomanik bir nöbet geçirilmemiştir (Köroğlu, 2013).

Hafif düzey depresyonda, sayılan semptomların iki veya üç tanesi görülür ve kişi bu semptomları gösterse de günlük yaşamındaki pek çok aktiviteyi devam ettirebilmektedir. Orta düzey depresyonda, semptomların dört veya daha fazlası mevcuttur ve birey günlük yaşamındaki aktivitelerini devam ettirmekte büyük ölçüde zorlanır. Ağır düzey depresyonda semptomların pek çoğu görülür ve belirgin olarak benlik saygısında azalma ve değersizlik ile yoğun suçluluk duygularının yanında intihar düşünceleri ve eylemleri olur (Dünya Sağlık Örgütü, 2001).

2.2.3. Etiyoloji

Çağımızda depresyon pek çok kişide farklı sebeplerle ortaya çıkabilmekte ve farklı semptomlarla kendini gösterebilmektedir. İnsan, biyopsikososyal bir canlı olması sebebiyle, yaşamın akışında içsel ve dışsal sebeplerden dolayı karşılaştığı sorunlarla baş edebilmekte güçlük yaşamaktadır. Bu baş edemeyiş durumu sonucu depresyon ortaya çıkabilmektedir (Canlı, 2017).

Depresyonu oluşturabilecek etmenler iki başlık altında sınıflandırılabilir. Depresyona neden olabilecek faktörler ve tetikleyen faktörlerdir. İlk kümede genetik-kalıtım, benlik-kendilik olgusu, ebeveyn özellikleri, eğitim durumu gibi faktörlerdir. Diğer kümede ise yaşam alanındaki tüm stresörler sayılabilmektedir (Güleç, 2009).

2.2.4. Biyolojik Nedenler

Depresyonun biyolojik etiyojisine dair olarak tanımlanmış bilinen ilk hipotez, 1950'li yıllarda tüberküloz hastalığının tedavisinde rastlantısal olarak duygudurum arttırıcı etkilerinin keşfedilmesi ve bu durumun temel nedeninin merkezi sinir sistemindeki mono aminoksidaz olarak bilinen enzim inhibisyonu olduğunun belirlenmesi ile ilgilidir (Albayrak ve Ceylan, 2004).

İnsanların depresyon yaşamasında kalıtsal etkenlerin etkili olduğu çalışmalar sonucunda anlaşılmıştır. Yapılan bir çalışmada tek ve çift yumurta ikizlerinden birinin depresyon geliştirmesi diğerini %37 oranında etkilediği belirlenmiştir. Bu çalışmalar sonucu ortaya konan oranlar dikkate alındığında depresyona olan yatkınlığın genlerle bağlı olduğu anlaşılmıştır (Aydın ve ark., 2014).

Depresyona neden olan biyolojik etkenler incelendiğinde, sıklıkla boyojenikaminler, serotonin ve norepinefrin gibi hormonlardan bahsedilmektedir. Depresyonun oluşumunda özellikle serotonin hormonunun etkisi oldukça fazladır. Bireylerde görülen serotonin eksikliği depresyona sebep olmaktadır. Biyolojik faktörlere bakıldığında, dopamin, adrenal, troid ve büyüme hormonlarının da duygudurum bozukluklarına sebep olduğu yapılan çalışmalarla tespit edilmiştir (Uğur, 2008).

2.2.5. Sosyal Nedenler

Depresyona sebebiyet veren faktörlerden en önemlileri sosyal ve kültürel alanlardaki değişikliklerdir. Sosyo-ekonomik şartların yeterli olmaması depresyon riskini arttırmaktadır (Öztürk, 2004). Yorucu ve zorlayıcı hayat şartları, ilişkisel problemlerin depresyon oluşumunda etkili olabileceği bilinmektedir. Kişilerin yorucu ve zorlu yaşam koşullarıyla ortaya çıkabilecek olan stres içerikli durumların depresyonu açığa çıkarabildiği (çatışmalar ve uzlaşmazlıklar, yalnızlık duygusu, doğum ve ölümler, iş değişimleri, gelişim dönemi krizleri vb.) düşünülmektedir. Yorucu ve zorlayıcı yaşam olaylarının ortak kökü ise bireyde ortaya çıkabilecek algısal ya da gerçek “kayıp” duygulanımını yaşaması ya da tecrübe etmesi olduğu söylenmektedir (Geçtan, 2012; Türkçapar, 2018).

İnsanların yaşamın akışında yaşadıkları kayıp ve yas süreçlerinde ortaya çıkabilen depresyon dışsal durumlarla bağlantılıdır. Kişinin yaşadığı sosyal çevresiyle olan ilişkisel bağlarında yaşadığı hayal kırıklıkları sonucu depresyon tetiklenebilmektedir. Yaşanılan stres durumları veya sosyal ilişkilerinde aşağılanma durumlarında kişiler depresyona girebilmektedir. Bunun karşısında kişinin benlik saygısını yitirmesiyle depresyon süreci hızlanabilmektedir. Kişilerin doğumundan sonra bakım veren kişinin sıklıkla değişmesi sonucu bağlanma sorunlarının ortaya çıktığı ve yetişkinlik döneminde de sürekliliği olan ilişkisel bağlar geliştiremediğinde tekrar eden hayal kırıklıkları sonucu bireyler depresyon geliştirebilmektedirler. Kişilerde yaşanan fizyolojik hastalıklar, yakın sosyal ilişkilerindeki mutsuzluk ve ilişkisel bağların kopması gibi durumlar yaşın ilerlemesiyle de birlikte depresyon riskini arttırdığı görülebilmektedir (Çevik, 2018).

Kişilerin hayatlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan temel ihtiyaçların karşılanmasında yaşanan zorluklar kişide ruhsal ve bedensel problemlere yol açmaktadır. Psikolojik stres ve depresyon kavramının son yıllarda birlikte

kullanıldığı görülmektedir (Şengül ve Akkaya, 2014). Kişide depresif duygulanımın oluşmasına yol açabilecek psikolojik etkenlere örnek olarak; yalnız hissetme, tek başınalık, erken dönemde yaşanan çocukluk travmaları, sosyal çevreden alınan desteklerin yetersizliği gibi faktörler gösterilebilir. Depresif kişilerin kişisel özelliklerine bakıldığında kimseyi incitememe, hayır diyememe, herkesi memnun ve mutlu etmeye çalışma, aşırı fedakâr davranışlar gösteren bireyler olmalarıdır (Kara ve Abay, 2000).

2.2.6. Depresyon ile ilgili Kuramsal Yaklaşımlar

2.2.6.1. Psikanalitik Kuramda Depresyon

Psikanalitik literatürde depresyonun ruhsal işleyiş süreçlerine yönelik ilk katkılar Karl Abraham tarafından gündeme gelmiştir. Abraham, ressam Giovanni Segantini'nin (1858-99) çizdiği resimlerden yola çıkarak 'kötü anne' kavramını dile getirmiştir. Abraham, bu kavram üzerinden anne-erkek çocuk ilişkisine yönelik yeni bir tanım aktarır. Abraham, depresif ve manik duygudurum arasındaki dalgalanmaları "kötü anne" imajının baskılanmasıyla bağlantılandırmıştır. Abraham'ın kastettiği, erkek çocukların annelerine yönlendirdiği ödipal arzularıdır. Bu açıdan, gelişimin oral döneminde bakım veren nesne ile yaşanan hayal kırıklıklarının çokluğu çocuksu nefrete neden olur. Sevilmediğini hisseden bebek, bakım veren ilk nesnenin ölümüne yönelik bir arzu hisseder. Böyle bir durumda, suçluluk duygusu yoğun olarak yaşanacaktır. Daha sonraki süreçlerde de Abraham, 'kötü' olarak deneyimlenen, ancak 'iyi' olarak özlenen anneye dair bilinçdışı nefretin depresyonun oluşmasında temel bir faktör olduğunu öne sürmüştür (May, 2001).

Karl Abraham depresyon belirtileri gösteren hastalarını takip ettiği süreçte, depresyonu ortaya çıkaran etkenlerden birinin kişinin yaşamında sevilen birinin kaybı olduğu ve bu kayıp sonrası hastalarında regresyon gözlemlendiğini bildirmiştir. Oral erotizme meyil, oral dönem fiksasyonları, erken çocukluk döneminde onaylanma ve sevilmeyle yönelik negatif yaşantılar, ödipal çatışma süreçleri bitmeden yaşanan travmatik düş kırıklığı gibi faktörlerin melankolinin oluşmasına sebep olabileceğini ifade etmiştir (Özmen, 2001).

Freud "Yas ve Melankoli" adlı bildirisinde depresyon kavramını tanımlamaktadır. Freud, yasta olan bireyin kendisi için önemli olan bir kişiyi kaybetmesi, diğer yandan melankolideyse kayıp olan nesnenin gerçek olmadığını,

imgesel olduğunu ifade etmektedir. Bu açıdan bakıldığında yas sürecinden farklı olarak, melankolik depresyonu olan kişilerin kendi benliğine yönelik saygısı kaybolabilmekte ve bunun sonucunda kişiye suçluluk duyguları kalabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında Freud depresyonu olan kişilerde kaybedilen nesneye yönelen öfkenin bireyin kendisine tekrardan dönmesi ile bireyin kendini suçlamasına ve kendisini daha alt pozisyonda görmesine neden olduğunu söylemektedir. Agresyonun içe dönmesinin nedenini ise kişinin kendisini kayıp olan nesne ile özdeşleştirilmesi olarak açıklamaktadır. Freud, çözümlenemeyen çatışmaların nedenini oral dönemdeki libidinel yatırımın fiksasyonun sonucu olarak kişinin haz nesnesini yitirmesi ile depresyonun belirdiğini söylemektedir. Bu kaybın yarattığı öfke ve nefretin kişinin kendi benliğine yönelmesi sonucu ortaya çıkan suçluluk duygusu depresyona dönüşmektedir. İçselleştirilen özdeşimle birlikte kaybedilen nesnenin sebep olduğu öfke durumunun, kişinin kendi benliğine dönmesi ve yaşanan kaybın kişinin kendi benliğinde hissedilmesi sonucu kişide, depresif, çökkün ve kendini yetersiz hissetme, kendinden memnun olmama durumları hissedilebilmekte ve depresyon belirmektedir. Sonuç olarak Freud, depresyonu narsisistik bir özdeşleşme ve bu özdeşleşme sonucu yaşanan nesne kaybı kişinin ben kaybına dönüşmekte ve kişinin kendi benliğinde yaşadığı bir kayıp olarak açıklamaktadır (Freud, 1917).

Psikanalitik literatüre bakıldığında, çocuklardaki depresyonu, Melanie Klein'in (1935) "Manik-Depresif Durumların Ruhsal Kaynağına Katkı" makalesinde ilk kez incelenerek çocukta depresif konum durumundan söz edilmektedir. Klein'a göre çocuklardaki duygusal problemler dış dünyada yaşanan olayların oluşturduğu etkiden çok saldırgan ve libidinal dürtüler arasında gerçekleşen içsel çatışmadan ortaya çıkan fantezilere dayanmaktadır (Klein, 1935).

Melanie Klein (1935) yaşamın ilk dört ayını içeren süreçte, bebeğin annesini/bakım vereni şizoparanoide evrede kısmi parçalara böldüğünü ve bu bölünmeyi iyi nesne/kötü nesne olarak ayırdığını söylemiştir. Bu evreden sonra, kısmi nesne bir bütün olarak algılanır ve nesne sürekliliği gerçekleşir. Saldırgan ve libidinal dürtüler aynı nesneye yönelmiş ve birleşmiştir, bu durum bebekte ambivalansa dönüşmüştür. Bebek memeden kesildiğinde, kendi omnipotent düşüncelerinden dolayı, annesine yönelttiği saldırgan dürtülerin annesini yok edebileceğini düşünür ve suçluluk hissetmeye başlar. Bebek, düşüncesinde memenin ve temsil ettiklerinin (sevgi, iyilik) yasını tutar. 'Depresif konum' adı verilen bu süreç, evrensel bir gelişim dönemidir. Bu evrede çocuklar annesine karşı sevgi, öfke,

nefret, suçluluk gibi pek çok duyguyu bir arada yaşar. Çocuk saldırganlığıyla hasar verdiğini düşündüğü iyi nesneyi tekrardan onarmaya çabalar. Klein (1940) depresif kişilerin iyi nesneye özlem duyduklarını söylemiştir. Benlik, kötü nesnelere tahrip edilmekten korkarken, kaybettiği iyi nesneye hasret duymaktadır.

Çocukluk depresyonunun psikolojik sebepleri arasında anne ve bebek arasındaki dengede yaşanan bozukluklar en önemli etmenlerdendir. Çocukların ruhsal gelişimlerinde en önemli konu, anne karnından itibaren anne babasıyla kurduğu ilişkidir. Özellikle yaşamın ilk döneminde anne bebek arasındaki ilişkinin dengesi, bireyin sonraki yaşamında ruh sağlığını derinden etkilemektedir (Ercan ve Turgay, 2004).

Winnicott (1954) depresif konum kavramını, bir evre olarak değil de duygusal gelişim sürecinde bir başarı, varılan bir konum olarak değerlendirir. Depresif konuma ulaşan bebeğin kayba olan tepkisi üzüntü olurken, süreçleri doğru şekilde ilerlememesi sonucu bebeğin depresif konuma erişemediğini ve bunun sonucunda içsel dünyasındaki canlılık ve libidinelik daha düşük bir ölçüde oluştuğu için depresyon duygudurumu görülmektedir. Winnicott bu başarısızlıkları, sahte kendiliğin/benliğin gelişimine sebep olacağını düşünmektedir.

Bir başka kuramcı Spitz (1965) anaklitik depresyonu tanımlamıştır. Bu tanımlı yaparken düşlemsel çatışmadan bağımsız dışsal bir duruma bağlı olarak gelişen, çocuğa dair bir tepkiden söz etmektedir. 6-8 ay dönemlerindeki bebeklerin bakımlarını annelerinden ayrı uygun olmayan bir ortamda bıraktıklarında yardım ister niteliğinde; birinci ayda ağlamalar ve mızımızlanma ile başlayıp ikinci ayda inlemelerin eşlik ettiği tablo ağırlaşarak bebeğin gelişim süreci durmakta ve kilo kaybı olmaktadır. Üçüncü ayda ise günlerinin çoğunu beşikte yüzükoyun bir şekilde yatarak öteki ile ilişkisel herhangi bir bağ kurmadan geçiren bebeklerde, kayıtsızlık ve geri çekilme durumları gerçekleşmektedir. Yaşamını sürdürebilmek için bebeğin annesine muhtaç olduğu bu dönemde, ani bir şekilde gerçekleşen ayrılık, kayıp durumu ve sonrasında bebekte yaşanan bu kayıtsızlık ve geri çekilme hali *anaklitik depresyon* olarak isimlendirilmektedir. Anaklitik depresyon, birey üzerinde geri döndürülemez etkiler doğurarak bireyi ölüme sürüklemektedir.

2.2.6.2. Bilişsel Kuramda Depresyon

Freud'un depresyon hakkındaki açıklamalarından sonra onun bu düşüncelerinden etkilenen Beck kendi düşünceleri çalışmalarını harmanlayarak

depresyonu açıklamaya devam etmektedir. Beck Freud'un depresif duygulanım ile ilgili agresyonun içe dönmesi hipotezinin üzerine depresyon hastalarının rüyalarını incelemeye başlamıştır. Rüyaları tercih etmesinin sebebi ise, bilinçdışını anlamada en önemli alanlardan bir tanesi olması sebebindendi. Bu düşünceden hareketle depresyon hastalarının rüyalarına dayalı bir çalışma yapmaktadır. Bu hastaların rüyalarına baktığında kendileriyle ilgili yetersiz hissettikleri, kusurlu görmeleri idi. Rüyalar üzerine ilk analizleri hastaların acı çekmeyi istedikleri sonucuyla psikanalitik kuramı desteklemektedir. Ancak sonrasında bu açıklamayı uygun bulmamaktadır. Hastaların kendilik duygusuyla ilgili kusurlu, yalnız ve tek başlılık ve yetersiz hissettiklerinden dolayı acı çektiği sonucuna varmaktadır. Çalışma ilerledikçe bilinçdışı analiz yerine hastaların daha kolay bir şekilde ulaşılabileceği ve ölçülebileceği yaşantılarına bakmak gerektiğini söylemiştir. Beck bundan sonra olan süreçte depresyon kavramını Freud'un açıklamasından uzaklaşarak ve bilişsel temele dayandırarak geliştirmektedir. Beck depresyonu bireyin yaşam olayları karşısında bilinçdışında var olan bilişsel olumsuz şemaları tetiklemeyle depresyon oluştuğunu savunmaktadır. Bu şemalar kişide umutsuzluk, çaresizlik gibi duyguları uyandırmaktadır (Beck, 1967).

Beck'e göre depresyon hastalarının üç temel negatif düşünceleri bulunmaktadır. Bunlar; kişinin kendisine karşı olan, dünyaya karşı olan ve gelecek yaşama karşı olan düşünceleridir. Depresyonda olan bireyler kendilerini bir ötekine göre yetersiz ve kusurlu görmeye eğilimlidirler, gelecek yaşamlarına dair olan tahminleri olumsuz yönde ve geleceğin onlara zorluklar getireceğine inanmaktadırlar (Gerrig, 2013).

2.2.6.3. Ergenlik ve Depresyon

Standart tanı kriterleri geliştirilmeden önce, 1970'li dönemlere kadar depresyon il çocuk ve ergen kavramlarının yan yana kullanılmadığı görülmektedir. Çocukların yetişkinlerle aynı belirtileri göstermedikleri düşünülmekteydi (Angold, 1988). Carlson ve Cantwell (1980), "Çocuklarda Depresyonun Maskesini Düşürmek" adlı çalışmalarında bu durum üzerinde durmuş ve ayırt edici tanı kriterlerinin gerekliliği konusunda vurgu yapmıştır. Daha sonraki araştırmalar hem ergenlerde hem çocuklarda tanılama adına ayırt edici kriterlerin olabileceğini vurgulamıştır. Ergen depresyonu hakkında yapılan çalışmalar incelendiğinde, ilk çalışmanın ne zaman yapıldığı net olarak bilinmemektedir. Ancak bakıldığında

depresyon ve ona eşlik eden diğer duygular ergenlik sürecinin önemli ruh sağlığı sorunlarından birisi olarak kabul edilebilir (Dopheide, 2006).

Ergenlik dönemi, depresyonun doğasını, sürecini ve tedavisini anlamak için önemli gelişim dönemlerinden biridir. 1970'li dönemlere kadar, erişkinlerde saptanan depresif bozuklukların genç yetişkinlerde daha nadir olduğu düşünülmüştür. Bu zamana kadar ergenlikte yaşanan depresyon, yetişkinlerdeki depresyonla ilişkilendirilmekten daha çok, okul fobisi, psikosomatik semptomlar ve öğrenme zorluğu gibi alanlar üzerine odaklanmıştır (Mitchell et al., 1988). Sonrasında ergenlerde depresyon, 'ergen tasası', 'ergen kargaşası', 'maskeli depresyon' olarak tanımlanan normal gelişimsel bir fenomen olarak kabul edildi. 1970'lerde ve 1980'lerde ergenlerin yetişkinlere benzer halde depresyon yaşadıklarını gösteren araştırmalar yapıldı (Pearce, 1978; Puig-Antich, 1982).

Pek çok birey ilk melankoli deneyimlerini gençlik dönemi zamanında tecrübe eder. Genel olarak bakıldığında erken yaşlardaki melankoli, erişkin melankolinin öncülü olabilir. Yakın tarihte gerçekleştirilen prospektif bir geriye dönme (follow-back) araştırmasında (Kim-Cohen et al., 2003) bireyler doğumlarından 26 yaşına kadar izlenmiş ve erişkinlikte melankoli tespit edilen yetişkinlerin büyük bir bölümünde (%75) çocuklukta ya da yetişkinlikte de manik bozukluk olduğu anlaşılmıştır. Olguların sadece %25'inin melankoli başlangıcı yetişkinlik dönemindedir (21-26 yaşları aralığı). Başka kapsamlı bir prospektif sosyal araştırmada da buna benzer sonuçlar elde edilmiştir (Lewinsohn et al., 2000).

2.2.6.4. Ergenlikte Depresyonun Psikanalitik Açıdan Yorumlanması

Çocukluk döneminde anne ve babaya dair yatırım ergenlik dönemiyle birlikte geri çekilecektir ve bu da narsisizmi daha hassas ve kırılgan duruma getirecektir. Ergenler, narsisistik kırılganlıklarından ötürü depresif duyguduruma daha eğilimlidir. Bakıldığında ergenlikte depresyon intihar oranlarının yüksekliği ve önemli düzeyde psikososyal eksikliklerle bağlantılıdır. Bununla birlikte genç yetişkinlik evresinde depresyon veya madde bağımlılığı risklerini de çok büyük ölçüde artırır (Lewinsohn and Clarke, 1999).

Freud (1905) ergenin ebeveyn otoritesinden ayrılma sürecini bu dönemin en önemli ve en acı verici durumu olarak tanımlamıştır. Bu ayrılma ve kopma hali çok acı vericidir. Çünkü ergen olan birey bu durumu özgürleşme olarak değil destek aldığı güvendiği nesnelere tarafından terk edilme gibi yaşar. Bundan dolayı

umutsuzluk, yalnızlık ve tek başınalık, boşluk, çaresizlik duyguları ve geçmişi terk etme duygu ve düşüncelerine karşı bir gücünmişlik halinde isteksizlik devreye girer (Lorand, 1967).

Gammill, depresyonu nevrotik depresyon ve narsisistik depresyon olmak üzere iki farklı şekilde tanımlar. Nevrotik depresyon, anne baba çifti karşısında üçüncü olma, genital üçgenleşme, birincil sahneden dışlanma duygusu ile ön planda olurken, narsisistik depresyon ise, hayat krizleri sırasında benliğin veya nesnenin idealize edilmiş imgesini kaybetmekle ilgili olduğunu söyler (Lechevalier, 2020).

Ergenlik sürecinin narsisistik boyutunu vurgulayan Arnoux (2005) ergen olan bireyin bedeninde yaşadığı bazı dönüşümler sonucu beliren depresif duygudurumun ve nesne ilişkilerine yönelik yapılan yatırımlardaki değişikliklerin ruhsallık ve kendilik üzerinde güçlü bir travmatik etkisi olduğunu söylemektedir (Arnoux, 2005).

2.3. Dürtüsellik

Dürtüsellik kavramını tek bir yönden tanımlamamız mümkün değildir. Kişinin bilişsel ve davranışsal yönlerini ortaya çıkaran sarmal bir örüntüye sahip olmasından ötürü tek bir çerçeve açısından incelenmesi zordur. Genel olarak bakıldığında ise kişinin kendisi veya bir öteki için dikkat çeken ani bir arzu uyandıran dürtü, tahrik ya da kışkırtmalara karşı dirençte bulunamama durumudur (Karaboğa, 2020).

Moeller et al., (2001) dürtüsellığı, organizasyon içeren bir düşünceden bağımsız olarak veya bilinçli bir şekilde karar almadan hızlı bir şekilde eyleme geçme; yeterince düşünmeden eyleme geçme olarak tanımlamışlardır.

Moeller dürtüsellığı tanımlarken;

- a) Yapılan davranışın olumsuz sonuçlarına karşı duyarlılıkta azalma
- b) Bilginin zihinsel süreçler etrafında şekil alması tamamlanmadan önce uyarana karşı hızlı, ani ve plansız tepki verme
- c) Uzun dönemli sonuçları önemsememe olarak tanımlanabilir.

Dürtüsellik kavramı açıklanırken dikkat edilmesi gereken bazı önemli noktalar vardır. Bu noktalardan birincisi dürtüsellik ile tek bir davranışın değil bir eğilimin açıklanıyor olmasıdır. İkinci olarak ise dürtüsellığın bir davranışın sonucunu farkındalık içerisinde düşünmeden hızlı, çabuk ve bir planla organize olmadan hareket etmeyi kapsamasıdır. Sonuncusu ise dürtüsellikte bir davranışın nasıl

sonuçlar doğurucağını düşünmeksizin risk alma davranışı bulunmaktadır ancak bu daha çok zevk alma isteğiyle alakalı olan risk alma davranışından ayrılır. Bu noktalarda dürtüselliğin biyolojik alt yapısının anlaşılması ve gereken tedavi yöntemlerinin geliştirilebilmesi için önemlidir (Moeller et al., 2001).

Eysenck (1977) dürtüselliği risk alma, organize bir şekilde plan yapmada yetersizlik ve zihnini toplayamama ile bağlantılandırmıştır. Patton ve arkadaşları (1995) ise dürtüselliği hazırlıksız aniden eylem (motor aktivasyon), mevcut durumdaki işe konsantre olmadan (dikkat), plan program yapmadan ve yeterli bir şekilde düşünmeden (plan eksikliği) olarak üç bölümde incelemeyi uygun görmüşlerdir. Dürtüsellik, çoğunlukla istenmeyen neticelere ve uygun olmayan durumlara sebebiyet veren zamansız ifade bulmuş ve risk taşıyan bir eylem olarak da tanımlanabilir.

Sonuç olarak bakıldığında bireylerin bir anda düşünceye dayalı bir değerlendirme yapmadan içinden geldiği gibi davranmaları dürtüsellik olarak açıklanabilmektedir. Bu bireylerde zihinsel yetiyi kullanma zayıflığı bulunmaktadır. Bu kişiler herhangi bir plana bağlı kalarak uyum sağlamak ve risk değerlendirmesi yapamamaktadırlar (Patton et al., 1995).

2.3.1. Dürtüselliğin Süreçleri

Tepki ketleme; zamanından önce erken reaksiyon gösterme veya yanıtı erteleme sürecinde yetersizlik olarak açıklanmaktadır. Davranış bilimlerin açısından dürtü kontrolü beslenme, cinsellik ya da fazlaca arzu duyulan diğer ödüllere için, içsel veya dışsal olarak tetikleyen güçlü bir arzuyu aktifleştiren inhibitör mekanizma şeklinde açıklanabilir. Bu inhibitör denetim mekanizmasının desteğiyle bilişsel mekanizmalar eylemi yönlendirilebilir (Winstanley et al., 2006). Bu sürece yanıt engellemesi (responseinhibition) ismi verilmektedir.

İnhibisyon Denetimi Süreci: Bu evrenin açık ya da örtük cevabı bastırabilmeye ilgisi olduğu düşünülmektedir. Girişim kontrolü, davranışsal ve bilişsel İnhibisyonu da içine alan 'yürütücü İnhibisyon' kavramı ile açıklanmaktadır (Enticott et al., 2006).

Risk Alma: Kişilerin hayatlarını sürdürebilmek ve kendilerini geliştirebilmeleri için risk almaları gerekebilir. Ancak yüksek riskli davranışlarının neticeleri olumsuz olabilmektedir. Özbildirim ve özdenetim ölçekleri kullanılarak risk alma davranışının durum değerlendirmesi yapılmaktadır (Özver, 2010).

Karar alma: Tercihle bulunma ve sıralama, tercihler için eylemsel harekete geçme, sonuçları değerlendirme evresi anlamına gelebilmektedir. Nörogörüntüleme ve lezyon çalışmaları, duyu işleme sürecinde karar alma dahilinde önemli bir yeri olduğunu ortaya koymaktadır. Belirgin olmayan veya risk altında karar almanın çoklu prefrontal, subkortikal ve limbik alanları alanlara dahil olan, içinde bulunduran subkortikal-kortikal ağı ile ilgili olduğu vurgulanmaktadır (Ernst and Paulus, 2005).

2.3.2. Dürtüsellüğün Etiyolojisi

Dürtüsellüğün sebebi pek çok kuram tarafından açıklanmıştır. Bu kuramlar sırasıyla, psikodinamik kuram, biyolojik kuram, sosyal öğrenme kuramıdır.

2.4. Psikodinamik Yaklaşım

Dürtüsellüğü endişe, kaygı, suçluluk ve hüzün gibi buhran duygularla baş edebilme çabası olarak açıklayan isim Fenichel'dir. Dürtüsellüğü içsel risklere yönelik tepki olarak adlandıran Fenichel, verilen tepkinin neticesinde agresyon veya cinsel hazzın oluşabileceğini söylemektedir. Büyük bir hırs neticesinde oluşan dürtüsellüğü incelediğimizde aslında rahatsız eden durumdan rahata erme isteğiyle ilgili olabileceğini göstermektedir. Bundan dolayı ego bütünselliğini kazanmak için bireyler, egolarına veya bir ötekine karşı dürtüsel eylemlerde bulunabilmektedirler (De Wit, 2009).

Kohut, kişinin benlik duyumunun gelişmemesi neticesinde dürtüsel eylemin ortaya çıktığını söylemiştir. Kişinin hayatında önemli bir yere sahip insanlarla kurduğu ilişkisel bağlarda ihtiyaç duydukları onayı almadığında kişinin kendilik duygusu zedelenmektedir. Tam da bu noktada benlik bütünü zedelenen kişiler, bozulan bu bütünlülüğü tekrar onarmak ya da yeniden oluşturmak için kendilerine veya çevresindeki kişilere yönelik dürtüsel davranışlar sergilemektedir (Çalışkan, 2015).

2.5. Biyolojik Yaklaşım

Kalıtsal bir yatkınlık dürtüsellik seviyesini etkileyebilmektedir (Seroczynski et al., 1999). Serotonin ve dopamin mekanizmalarının dürtüsellüğün kalıtsal aktarımı sırasında rol oynadıkları varsayılmaktadır (Robbins, 2005). İnsanların dürtüsellikleri birbirinden farklıdır. Bu farkların kalıtsal veya mizaç özellikleriyle ya da sosyal

yaşam deneyimlerle nöral etkenlerin etkileşmesi neticesinde ortaya çıktıkları düşünülmektedir (Gvion and Apter, 2001).

Beyin ile yapılan araştırmalar sonucunda beynin pek çok bölümünün dürtüselliğin oluşumunda etkisi olduğunu göstermektedir. Orbitofrontal korteks ve Prefrontal korteksin kişinin karar alma ve yanıt seçme sistemlerinde fazlaca önemli bir rolü vardır. Dürtüsellik üzerine yapılan çalışmalarda genellikle bozulmuş frontal lob aktivitesi gözlemlenir. Ortaya çıkan davranışlar şiddet ve agresyon olarak kendini göstermiştir (Evenden, 1999; Kertzman et al., 2006; Yazıcı, 2010). Prefrontal korteks gelecek ile ilgili planlar yapmak, kompleks problemlerin çözülmesi gibi pek çok faaliyette bulunur. Beynin bu bölümünde dopamin etkilenmeye devam eden nörotransmitterdir. Bununla birlikte Prefrontal korteks, haz duygusunun oluşmasında etken bir rol oynamaktadır. Lokuscoeruleus da dürtüsel mekanizma da yer alır ancak vücut saati gibi işlev göstermektedir (Axelson and Birmaher, 2001). Norepinefrin, bu süreçte rol alan temel nörotransmitterdir. Beynin dürtüsel bölümünde yer alan diğer kısımlar amigdalay, insular korteksi ve hipokampusünü içerir. Örneğin kişi yemek yeme ya da cinsellik gibi faaliyetlerde bulunduğu ventraltegmental bölümündeki dopaminde artış gözlemlenir. Mezokortikolimbik yolda çok fazla dopamin, artış gösteren ödül duygusuna sebep olan patikayı işlevsel hale getirir (Winstanley et al., 2004).

2.6. Sosyal Kuram

Dürtüsellik sosyal kuramlar arasında öğrenilmiş davranış olarak tanımlanır. Sosyal öğrenme kuramına göre dürtüsel hareketin kişinin çocukluk döneminde ailesinden ya da yakın çevresinden istediği bir şeye anında ulaşabilmesinin sağlanmasını öğrenme süreci olarak ifade tanımlar. Bu açıdan bakıldığında çocuğun bir isteğini biraz daha geç yerine getirmektense anında ulaşması için harekete geçmesini sağlayan aile, çocuğun dürtülerini erteleyebilme davranışını kazanmasına engel olan bir tutum sergilemektedir. Dürtüsellik kişinin davranışının ortaya çıkaracağı sonuçları düşünmeden hareket etmesidir. Düşünmeden hareket edilen davranışının kendine veya bir başkasına vereceği zararı analiz etme yetisinden yoksundurlar. Sosyal öğrenme kuramının anlatmak istediklerini bu çerçevede açısında ele aldığımızda dürtüselliğe sosyal çevrenin etkisi olduğu fark edilmektedir (Moeller et al., 2001).

2.7. Ergenlik Dönemi

2.7.1. Ergenlik Tanımı

Ergenlik, pek çok kuramcı tarafından tanımı yapılmış bir kavramdır. “Ergen” sözcüğü yapısı gereği sürekliliği olan bir durumu belirtmektedir; çağımızda, kişide hissedilen devamlılığı olan bir ilerleme dönemi olarak da tanımlanabilmektedir. Biyolojik, zihinsel, psikolojik ve sosyal açıdan gelişimsel bir ilerlemenin olduğu, çocukluktan genç yetişkinliğe geçiş evresi olan ergenlik döneminde, kişiler duygular arası geçişi hızlı ve yüksek yaşarlar. Ergenler farklı duygularla iletişime geçerler. Ergenlik, çocukluğa ait olan davranışların artık gözlenmediği, yerini daha yetişkin davranışlarının aldığı bir dönemdir (Ünüvar, 2003).

Ergenlik, pek çoğumuz için çok bilinen, süreklilik içerisinde devam eden, çocukluk yolculuğumuzu yeni bitirdiğimiz bir dönemdir. “Ergen” sözcüğü, eski çağlarda “adolescent”ın kelimesiyle anlatılmıştır. Eski çağlara bakıldığında büyümek, olgunlaşmak anlamında kullanıldığı görülmektedir. Bu kelime sürekliliği olan bir süreci anlatmaktadır; günümüzde kişi de fark edilen hızlı ve devamlılığı olan bir gelişme evresi olarak da tanımlanmıştır (Yavuzer, 2006).

Sınırları net olarak çizilmese de genellikle on iki yaşından, yirmi bir yaşına kadar süren çocuklukla yetişkinlik arasındaki kişide bedensel, sosyal ve zihinsel anlamda olgunlaşmayı da içeren bu uzun süreçte ruhsal anlamda önemli değişiklikler oluşur ve hızlı bir büyüme süreci yaşanır (Dolgin, 2014).

2.7.2. Psikanalitik Kuramda Ergenlik

Winnicott’a göre, ergenlik sürecinin temel başlatıcısı erinlik (püberte) yani ikincil cinsel belirtilerinin oluşmasıdır. Birey erinliğe, yeni doğan ve çocukluk tecrübelerinin damgasını vurduğu önceden oluşmuş şemalarla varır (Parman, 2016). Erinlik evresi ile birlikte çocuklukta belirgin bir kopmanın yaşanması dürtü kontrolünde bir farklılaşmaya sebep olur. Ergenliğe girilme sürecini belirleyen de ortaya çıkan fizyolojik erinliktir (Dönmez, 2005).

Psikanalitik kuramda ergenlik döneminden ilk bahsedenlerden biri Anna Freudtur. A. Freud (1936) ergenlik evresinde kişinin davranışlarındaki anlık değişimlere, değerler dünyasındaki karşıt olma duruma, otoriteye karşı olan başkaldırıcı tutuma, dürtüsel taşkınlıklara, ruh halinde beliren inişli çıkışlı değişimlere odaklanır. Bu evredeki ruhsal ve fiziksel değişimlerin kişinin

gelişimindeki önemi üzerinde durur. Karakterin, cinsel yaşamın ve sevebilme yeteneğinin ve kişinin karakterinin temellerinin atıldığını belirtir. Ergenlik döneminin, insan gelişiminin diğer gelişim dönemi aşamalarından biri olarak incelenmesi gerektiğini söyler. Psikanalitik kuram insan cinsel yaşamını iki başlangıç noktasıyla ele almaktadır. Birinci başlangıcın kişinin yaşamın ilk yılında olduğunu, gelişim sürecinin önemli bir bölümünün bu dönemde tamamlandığını, ergenlik dönemindeyse çocukluktaki cinsel dönemin tekrar ettiğini söyler. Ergenlik döneminde bedensel cinsel olgunluğa erişilmesiyle genital eğilimlerin oluştuğunu ifade eder.

Winnicott (1965) ergenlik sürecini, “siste bekleyen gemiler” benzetmesi üzerinden anlatmaktadır. Belirsizliklerle dolu bir gelecek uğruna geçmiş dönemin belirli nesnelere vazgeçmek durumunda olunan ergenliği, yoğun bir sis tabakasında kendisini beklemeye almış ve zamanın akıp geçmesini, sisin de dağılmasını bekleyen ve bu dönemden hasar görmeden çıkmayı umut eden gemilere benzetmektedir (Pirim Düşgör, 2012).

Ergenlik sürecini ikinci doğum olarak isimlendiren Fransız psikanalisti Dolto ergenleri ve bu dönemi kabuk değiştiren istakozlara benzetmektedir ve bu değişim sürecinde ortaya çıkan kırılganlık ile savunmasızlığın üzerinde durmaktadır (Parman, 2012). YvesJacquet ve PatriciaHuerre yenidoğan bir bebeğin ve ergenin ihtiyaçlarının benzer olduğunu söylemektedir ve bu benzerliği “simgesel beşik” metaforuyla açıklarlar. Yenidoğan bebek ağladığında, huzursuz hissettiğinde anne ve baba kendiliğinden kucağına alma, sarmalama, onunla konuşma eğiliminde olur. Bu fiziksel ve sesli sarmalama yenidoğan bebeği yatıştırır ve uyumasını sağlar. Yenidoğanın bedeninin, bütünsel bir beden hissi veren, koruyan, bebeğin sağlam ve güvenilir sınırlarını belirleyen ve bu sınırları tutan bir beşik, uyurken bebeğin düşmesini önler. Ergen olan gencin de buna benzeyen imgesel bir beşiğe ihtiyacı vardır. Yasaklar, sınırlar, kendisiyle yapılan anlaşmalar şeklinde kapsayıcı işlevlerle karşılaşabilmesi gerekmektedir. Ergen olan gencin de yenidoğan bebek gibi kapsanmaya ihtiyacı vardır, bundan dolayı koruyucu bir çerçeve ister (Jeammet, 2012).

2.7.3. Ergen-Ebeveyn İlişkileri

Ergenlik dönemde aile ile ilgili algılar, diğer dönemlerde yapılan algılamalardan farksızdır. Ancak daha kırılgan ve daha hassastır. Çünkü bu

algılamanın eksenlerini duygusallık temelleri oluşturur. Aile kavramı, ortak amaç ve değerler, duygu ve düşünce paylaşımı, ilke ve kural gibi öğelerde ortak paydada buluşan insanlar için kullanılır. Aile, ergen olan genç için iletişim grubunun birinci örneğidir. Ergen birlikte yaşadığı ailesinden, ailesinin toplumsal özelliklerinden etkilenir. Bu özelliklerden etkilenerek kendi yaşamsal ahengini oluşturur. Edindiği kültürü, kendi fiziksel ve kimyasal enerjisi içerisinde tutmak ya da açığa çıkması, ailenin mevcut özelliklerinden daha çok ergenin ailesini nasıl algıladığıyla ilgilidir. Her ailenin farkı içerikte bir yapısı, vardır. Bazı ailelerin yapısı ataerkil, bazıları anaerkil, bazıları çekirdek aile de olsa genç için asıl önemli olan anne ve baba kavramlarının içerik olarak nasıl doldurulduğu ile ilgilidir (Geçtan, 2005).

Özerkleşme ve özgürleşmenin ön planda olduğu ergenlik sürecinde yaşanan değişim aileler için de geçerlidir. Ergenlik krizi olarak isimlendirilen, kimliğin sorgulanması, anne babadan uzaklaşma, özerkleşme ve özgürleşme çabalarının ortaya çıkardığı sorunlarla hem ergen hem ebeveynler baş başa kalır. Sağlıklı bir ayrışmanın oluşabilmesi için, ergen olan gencin anne baba imgelerini içselleştirmesi ve sağlıklı özdeşimler kurması ile ilgilidir. Aynı zamanda ebeveynler de, orta yaş krizi olarak tanımlanan, fiziksel ve bilişsel gücü etkileyen değişimlerle karşı karşıya kalmıştır (Parman, 2013). Bu süreçte ebeveynler hem birbirlerine, hem de çocuklarına yönelik olan sorumluluklarını yeniden isimlendirmek durumunda kalacaklar ve ailenin sürekliliğini destekleyecek düzenlemelere ihtiyaç duyacaklardır (Parman, 2006).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Beyoğlu ilçesindeki 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Evren grubundaki öğrenciler 1100 kişiden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini Beyoğlu Ortaokulunda öğrenimlerine devam eden 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada evrenden örneklem seçiminde güven düzeyi %95 ve hata payı %5 olarak hesaplandığında gerekli örneklem büyüklüğünün 285 olması gerektiği görülmüştür. %7,68 hata payı ile araştırmaya 142 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin tamamı 14 yaşında olup öğrencilerin %45.1'inin (n=64) cinsiyeti kadın ve %54.9'unun (n=78) cinsiyeti erkektir.

3.2. Veri Toplama Araçları

3.2.1. Sosyodemografik Bilgi Formu

Bu form araştırmacı tarafından hazırlanmış olup, katılımcılara cinsiyetleri, anne baba eğitim durumları, kardeş sayıları, kaçınıcı çocuk oldukları ve Liselere Geçiş Sistemi (LGS) sınavına hazırlanırken kaygı seviyelerinin 1-5 arasında ne düzeyde olduğu sorulmuştur.

3.2.2. Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği

1980 yılında Kovacs tarafından Beck Depresyon Ölçeği dikkate alınarak geliştirilmiştir. Depresyona ait akademik hayat ve okul süreçleri, akranlarıyla ilişki gibi alanlarda sorular ilave edilmiştir. Ülkemizdeki geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını Öy (1991) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin test tekrar test güvenilirliği .72 ve iç tutarlık katsayısı .86 olarak hesaplanmıştır. ÇDÖ, 27 maddeden oluşan bir ölçektir. Dil ve anlatımı 6-17 yaş grubu çocuğun anlayabileceği üzere sade hale getirilmiştir (Öy, 1991).

3.2.3. Barratt Dürtüsellik Ölçeği

Kişilerin belirli durumlarda nasıl düşündüğü ve bu düşünceleri nasıl eyleme döktüğünü inceleyen, bu düşünce ve davranışların sıklık derecesinin 1 ile 4 arasında puanlandırılıp dürtüsellik şiddetinin yorumlanması “Barratt Dürtüsellik Ölçeği” ile yapılır. Ölçek, motor dürtüsellik, dikkat süreçleri ile ilişkili dürtüsellik, tasarlanmamış dürtüsellik olarak 3 başlığa sahip olmakta ve 30 cümleden meydana gelmektedir. Türkçeye uyarlama çalışmalarını Güleç ve arkadaşları 2008 yılında yapmışlardır. İç tutarlılık öğrencilerde ise 0.78; Test-tekrar test değeri 0.83 olarak ifade edilmiştir (Tamam ve ark., 2013).

3.2.4. Buss-Perry Agresyon Ölçeği

Buss ve Perry tarafından 1992 yılında geliştirilmiş olan agresyon ölçeği, 2000 yılında Buss ve Warren tarafından tekrardan güncellemesi yapılmıştır. Can (2002) tarafından ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışmaları yapılmıştır. Buss-Perry Agresyon Ölçeği 5’li likert tipinde ve 34 madde içermektedir. Ölçekten elde edilecek olan en yüksek puan 170 ve en düşük puan 34’dür. Ölçekte, 58 puan ve altı düşük düzeyde agresyon, 59 ve 110 aralığında puan normal ve 110 puan üstü yüksek saldırganlığı göstermektedir. Geçerlilik ve güvenilirliği bulunan ölçek aynı zamanda çocuk-ergen grubu için de farklı bilimsel araştırmalarda kullanılmıştır (Demirtaş Madran, 2013).

3.3. Verilerin Toplanması İşlemi

Veriler okul ortamında yüzyüze olarak toplanmıştır. Her sınıfa şahsım tarafından girilmiştir. Her sınıfın uygulama süresi bir ders saati sürmüştür.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan veriler SPSS v.21 istatistiksel analiz programı ile istatistiksel analizlere tabi tutulmuşlardır. İstatistiksel analizlere geçilmeden önce öğrencilerin ölçeklerden aldıkları puanların normal dağılım varsayımı karşılayıp karşılamadığı incelenmiştir. Tabachnick ve Fidell (2013) katılımcı sayısının 200’ün altında olduğu durumda öğrencilerin ölçeklerden aldıkları puanların çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) düzeylerinin ± 1.5 aralığında bulunmasının normal dağılım varsayımının karşılanmasını sağlayacağını bildirmişlerdir. Tablo 3.1’de

öğrencilerin ölçeklerden aldıkları minimum-maksimum puanlar, ortalama puanlar, standart sapmalar ve çarpıklık-basıklık değerleri verilmiştir.

Tablo 3.1. Normallik Varsayımının Karşılanmasına İlişkin Bulgular

	N	Puan Aralığı	ORT	SS	Skewness	Kurtosis
Depresyon	142	27-66	41.94	8.071	.282	-.210
Dürtüsellik Toplam	142	45-95	63.77	10.167	.508	.193
Dikkat Eksikliği Dürtüsellliği	142	10-26	16.70	3.448	.553	-.102
Motor Dürtüsellik	142	13-32	20.39	4.524	.585	-.165
Plan Yapamama	142	15-38	26.69	4.974	.036	-.465
Saldırganlık Toplam	142	37-133	83.48	18.432	-.064	-.361
Fiziksel Saldırganlık	142	9-39	22.97	7.404	.133	-.666
Öfke	142	7-35	20.32	5.632	-.186	-.284
Düşmanlık	142	10-39	25.42	6.349	.067	-.508
Sözel Saldırganlık	142	6-25	14.77	4.273	.167	-.707

Öğrencilerin araştırmada kullanılan ölçeklerden aldıkları puanların çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde tamamının ± 1.5 aralığında bulunduğu, dolayısıyla puanların normallik varsayımını karşıladığı belirlenmiştir.

Normallik varsayımının karşılanmasından sonra istatistiksel analizler yürütülmüştür. İlk olarak öğrencilerin sosyodemografik bilgi formunda verdikleri yanıtlar için frekans dağılımları, yüzdeler, ortalama ve standart sapmalar hesaplanmıştır. İkinci olarak öğrencilerin ölçeklerden aldıkları puanlar arasındaki korelasyon katsayıları Pearson korelasyon analizi ile hesaplanmıştır. Korelasyon analizinde elde edilen korelasyon katsayıları Cohen'in (1988) etki büyüklüğü değerlendirmesine göre yapılmıştır. Buna göre korelasyon katsayıları .10 ile .29 aralığında olduğunda küçük etki büyüklüğünde; .30 ile .49 aralığında olduğunda orta etki büyüklüğünde; .50 ile .69 aralığında olduğunda büyük etki büyüklüğünde ve .70 üzerinde olduğunda çok büyük etki büyüklüğünde olarak değerlendirilir. Ayrıca depresyonun dürtüsellik üzerindeki ve saldırganlık üzerindeki etkisine ilişkin basit regresyon analizleri yürütülmüştür. Üçüncü olarak öğrencilerin ölçeklerden aldıkları ortalama puanlar arasındaki farklar cinsiyet değişkeni bakımından karşılaştırılmış, bunun için bağımsız örneklem t testi yürütülmüştür.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amaçlarına uygun olarak toplanan verilere uygulanan istatistiksel analizlerin sonuçları yer almaktadır. İlk olarak öğrencilerin Sosyodemografik Bilgi Formunda verdikleri yanıtların frekans dağılımları ve yüzdeleri ile ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir. İkinci olarak öğrencilerin ölçeklerden aldıkları puanlar arasındaki Pearson korelasyon analizi bulguları ve basit regresyon analizi bulguları verilmiştir. Üçüncü olarak öğrencilerin cinsiyetleri bakımından ölçeklerden aldıkları ortalama puanlar arasındaki karşılaştırmalara ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları verilmiştir.

4.1. Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Tablo 4.1’de öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine ilişkin frekans dağılımları ve yüzdeler verilmiştir.

Tablo 4.1. Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri

		Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	64	45.1
	Erkek	78	54.9
Anne Eğitim	İlkokul	73	51.4
	Ortaokul	31	21.8
	Lise	34	23.9
	Üniversite	4	2.8
Baba Eğitim	İlkokul	44	31.0
	Ortaokul	41	28.9
	Lise	46	32.4
	Üniversite	11	7.7
Kardeş Sayısı	Tek çocuk	5	3.5
	İki kardeş	43	30.3
	Üç kardeş	53	37.3
	Dört kardeş ve üzeri	41	28.9
Doğum Sırası	İlk çocuk	51	35.9
	İkinci Çocuk	46	32.4
	Üçüncü çocuk veya üzeri	45	31.7
Toplam		142	100.0

Öğrencilerin cinsiyetlere göre dağılımları incelendiğinde, öğrencilerin %45.1'inin cinsiyetinin kadın, %54.9'unun cinsiyetinin erkek olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %51.4'ünün ilkökul, %21.8'inin ortaokul, %23.9'unun lise ve %2.8'inin üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %31'inin ilkökul, %28.9'unun ortaokul, %32.4'ünün lise ve %7.7'sinin üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin kardeş sayılarına göre dağılımları incelendiğinde, %3.5'inin tek çocuk, %30.3'ünün iki kardeş, %37.3'ünün üç kardeş, %28.9'unun dört kardeş ve üzeri oldukları belirlenmiştir.

Öğrencilerin doğum sıralarına göre dağılımları incelendiğinde, %35.9'unun ilk çocuk, %32.4'ünün ikinci çocuk ve %31.7'sinin üçüncü çocuk veya üzeri olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.2'de öğrencilerin LGS kaygı düzeylerine ilişkin ortalamaları ve standart sapması verilmiştir.

Tablo 4.2. Öğrencilerin LGS'ye İlişkin Kaygı Düzeyleri

	N	ORT	SS
LGS Kaygı Düzeyi	142	3.51	1.153

Öğrencilerin 1 en az ve 5 en çok olmak üzere LGS'ye hazırlanırken kaygı seviyelerine ilişkin değerlendirmeleri hesaplandığında, LGS kaygı düzeyi ortalamaları 3.51 bulunmuştur.

4.2. Öğrencilerin Depresyon, Dürtüsellik ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkiler

4.2.1. Korelasyon Analizleri

Tablo 4.3'de öğrencilerin depresyon, dürtüsellik (dikkat eksikliği dürtüsellik, motor dürtüsellik, plan yapamama) ve saldırganlık (fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık, sözel saldırganlık) düzeyleri arasındaki Pearson korelasyon analizi bulguları verilmiştir.

Tablo 4.3. Öğrencilerin Depresyon, Dürtüsellik ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki Pearson Korelasyon Analizi Bulguları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Depresyon	1								
2. Dürtüsellik Toplam	.554**	1							
3. Dikkat Eksikliği Dürtüselligi	.397**	.707**	1						
4. Motor Dürtüsellik	.483**	.833**	.486**	1					
5. Plan Yapamama	.418**	.797**	.310**	.455**	1				
6. Saldırganlık Toplam	.365**	.543**	.388**	.488**	.396**	1			
7. Fiziksel Saldırganlık	.245**	.437**	.267**	.412**	.333**	.784**	1		
8. Öfke	.387**	.486**	.315**	.422**	.390**	.873**	.613**	1	
9. Düşmanlık	.345**	.383**	.288**	.350**	.265**	.749**	.296**	.607**	1
10. Sözel Saldırganlık	.126	.374**	.367**	.314**	.224**	.691**	.402**	.484**	.434**

*p<.05; **p<.01

Öğrencilerin depresyon puanları ile dürtüsellik toplam puanları ile büyük etki büyüklüğünde ($r=.554$; $p=.000$) ve alt boyutları dikkat eksikliği dürtüselligi ($r=.397$; $p=.000$), motor dürtüsellik ($r=.483$; $p=.000$), plan yapamama ($r=.418$; $p=.000$) puanları arasında pozitif yönde orta etki büyüklüğünde anlamlı ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin depresyon düzeyleri arttıkça dürtüsellik düzeyleri ve dürtüsellik'in alt boyutu olan dikkat eksikliği dürtüselligi, motor dürtüsellik ve plan yapamama düzeyleri artmaktadır.

Öğrencilerin depresyon puanları ile saldırganlık toplam puanları ($r=.365$; $p=.000$) ve alt boyutları öfke ($r=.387$; $p=.000$) ve düşmanlık ($r=.345$; $p=.000$) puanları ile arasında orta etki büyüklüğünde pozitif yönde anlamlı; fiziksel saldırganlık ($r=.245$; $p=.003$) puanları ile arasında küçük etki büyüklüğünde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuş ancak depresyon ile sözel saldırganlık arasında ($r=.126$; $p=.136$) anlamlı ilişki bulunmamıştır. Öğrencilerin depresyon düzeyleri arttıkça saldırganlık düzeyleri ve saldırganlık'ın alt boyutları olan fiziksel saldırganlık, öfke ve düşmanlık düzeyleri artmaktadır.

Öğrencilerin dürtüsellik toplam puanları ile saldırganlık toplam puanları ($r=.543$; $p=.000$) ve alt boyutları fiziksel saldırganlık ($r=.437$; $p=.000$), öfke ($r=.486$; $p=.000$), düşmanlık ($r=.383$; $p=.000$) ve sözel saldırganlık ($r=.374$; $p=.000$) arasında pozitif yönde, orta etki büyüklüğünde anlamlı ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin dürtüsellik düzeyleri arttıkça saldırganlık ve alt boyutları olan fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık düzeyleri artmaktadır.

Öğrencilerin dürtüsellik alt boyutu dikkat eksikliği dürtüselligi puanları ile saldırganlık toplam puanları ($r=.388$; $p=.000$) ve alt boyutları öfke ($r=.315$; $p=.000$) ve sözel saldırganlık ($r=.367$; $p=.000$) puanları arasında pozitif yönde orta etki büyüklüğünde anlamlı; fiziksel saldırganlık ($r=.267$; $p=.001$) ve düşmanlık ($r=.288$; $p=.001$) puanları arasında pozitif yönde küçük etki büyüklüğünde anlamlı ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin dikkat eksikliği dürtüselligi düzeyleri arttıkça saldırganlık ve alt boyutları olan fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık düzeyleri artmaktadır.

Öğrencilerin dürtüsellik alt boyutu motor dürtüsellik puanları ile saldırganlık toplam puanları ($r=.488$; $p=.000$) ve alt boyutları fiziksel saldırganlık ($r=.412$; $p=.000$), öfke ($r=.422$; $p=.000$), düşmanlık ($r=.350$; $p=.000$) ve sözel saldırganlık ($r=.314$; $p=.000$) arasında pozitif yönde, orta etki büyüklüğünde anlamlı ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin motor dürtüsellik düzeyleri arttıkça saldırganlık ve alt boyutları olan fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık düzeyleri artmaktadır.

Öğrencilerin dürtüsellik alt boyutu plan yapamama puanları ile saldırganlık toplam puanları ($r=.396$; $p=.000$) ve alt boyutları fiziksel saldırganlık ($r=.333$; $p=.000$), öfke ($r=.390$; $p=.000$) puanları arasında pozitif yönde orta etki büyüklüğünde anlamlı; düşmanlık ($r=.265$; $p=.001$) ve sözel saldırganlık ($r=.224$; $p=.007$) puanları arasında pozitif yönde küçük etki büyüklüğünde anlamlı ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin plan yapamama düzeyleri arttıkça saldırganlık ve alt boyutları olan fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık düzeyleri artmaktadır.

4.2.2. Regresyon Analizleri

Tablo 4.4'te öğrencilerin depresyon düzeylerinin saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisine ilişkin basit regresyon analizi bulguları verilmiştir.

Tablo 4.4. Öğrencilerin Depresyon Düzeylerinin Saldırganlık Düzeyleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Basit Regresyon Analizi Bulguları

	r	r ²	B	B _{se}	β	t	F
Sabit			34.506	3.785		9.117*	
Depresyon	.554	.307	.698	.089	.554	7.874*	62.004*

* $p<.05$

Öğrencilerin depresyon düzeylerinin saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisine ilişkin basit regresyon analizi sonucunda elde edilen modelin anlamlı olduğu [F(1-140)=62.004; p=.000]; saldırganlık bağımlı değişkenindeki varyansın %30.7'sinin bağımsız değişken depresyon ile açıklandığı (r=.554; r²=.307); depresyonun saldırganlığı anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur (β=.554; t=7.874; p=.000).

Tablo 4.5'te öğrencilerin depresyon düzeylerinin dürtüsellik düzeyleri üzerindeki etkisine ilişkin basit regresyon analizi bulguları verilmiştir.

Tablo 4.5. Öğrencilerin Depresyon Düzeylerinin Dürtüsellik Düzeyleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Basit Regresyon Analizi Bulguları

	R	R ²	B	B _{se}	β	t	F
Sabit			48.552	7.674		6.327*	21.476*
Depresyon	.365	.133	.833	.180	.365	4.634*	

*p<.05

Öğrencilerin depresyon düzeylerinin dürtüsellik düzeyleri üzerindeki etkisine ilişkin basit regresyon analizi sonucunda elde edilen modelin anlamlı olduğu [F(1-140)=21.476; p=.000]; dürtüsellik bağımlı değişkenindeki varyansın %13.3'ünün bağımsız değişken depresyon ile açıklandığı (r=.365; r²=.133); depresyonun dürtüselliliği anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur (β=.365; t=4.634; p=.000).

4.3. Öğrencilerin Depresyon, Dürtüsellik ve Saldırganlık Düzeylerinin Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması

Tablo 4.6'da öğrencilerin cinsiyetlerine göre depresyon, dürtüsellik ve saldırganlık ortalamaları, standart sapmaları ve bağımsız örneklem t testi bulguları verilmiştir.

Tablo 4.6. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Depresyon, Dürtüsellik ve Saldırganlık Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Örneklem t testi Bulguları

	Cinsiyet	N	ORT	SS	t	p
Depresyon	Kadın	64	44.11	8.489	2.986	.003*
	Erkek	78	40.15	7.292		
Dürtüsellik Toplam	Kadın	64	66.09	10.593	2.508	.013*
	Erkek	78	61.87	9.452		
Dikkat Eksikliği Dürtüselligi	Kadın	64	17.13	3.462	1.343	.181
	Erkek	78	16.35	3.418		
Motor Dürtüsellik	Kadın	64	20.80	4.765	.977	.330
	Erkek	78	20.05	4.318		
Plan Yapamama	Kadın	64	28.17	4.729	3.328	.001*
	Erkek	78	25.47	4.866		
Saldırganlık Toplam	Kadın	64	87.09	19.246	2.144	.034*
	Erkek	78	80.51	17.299		
Fiziksel Saldırganlık	Kadın	64	22.58	7.700	-.573	.568
	Erkek	78	23.29	7.186		
Öfke	Kadın	64	21.55	5.947	2.397	.018*
	Erkek	78	19.31	5.183		
Düşmanlık	Kadın	64	27.66	6.198	4.008	.000*
	Erkek	78	23.58	5.899		
Sözel Saldırganlık	Kadın	64	15.31	4.563	1.363	.175
	Erkek	78	14.33	3.996		

*p<.05

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre depresyon ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur (t=2.986; p=.003). Kadın öğrencilerin depresyon ortalamaları (ort=44.11) erkek öğrencilerin ortalamalarından (ort=40.15) anlamlı düzeyde yüksektir.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre dürtüsellik toplam puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur (t=2.508; p=.013). Kadın öğrencilerin dürtüsellik toplam puan ortalamaları (ort=66.09) erkek öğrencilerin ortalamalarından (ort=61.87) anlamlı düzeyde yüksektir.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre dürtüsellik alt boyutu plan yapamama ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur (t=3.328; p=.001). Kadın öğrencilerin plan yapamama ortalamaları (ort=28.17) erkek öğrencilerin ortalamalarından (ort=25.47) anlamlı düzeyde yüksektir.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre saldırganlık toplam puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur (t=2.144; p=.034). Kadın öğrencilerin

saldırıcılık toplam puan ortalamaları (ort=87.09) erkek öğrencilerin ortalamalarından (ort=80.51) anlamlı düzeyde yüksektir.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre saldırıcılık alt boyutu öfke ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($t=2.397$; $p=.018$). Kadın öğrencilerin öfke ortalamaları (ort=21.55) erkek öğrencilerin ortalamalarından (ort=19.31) anlamlı düzeyde yüksektir.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre saldırıcılık alt boyutu düşmanlık ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($t=4.008$; $p=.000$). Kadın öğrencilerin düşmanlık ortalamaları (ort=27.66) erkek öğrencilerin ortalamalarından (ort=23.58) anlamlı düzeyde yüksektir.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre diğer ortalamalar arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

5. TARTIŞMA

Bu bölümde istatistiksel analizler sonucu elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılmıştır.

Öğrencilerin depresyon düzeyleri arttıkça dürtüsellik düzeyleri ve dürtüsellikğin alt boyutu olan dikkat eksikliği dürtüsellik, motor dürtüsellik ve plan yapamama düzeyleri artmaktadır. Bu bulgu literatürle uyumludur. Özellikle depresyon tanısı almış bireylerin ortalamasına bakıldığında üçte birinde DSM-IV'e göre en az bir dürtü kontrol bozukluğu tanısı eşlik ettiği görülmektedir (Annagür ve Tamam, 2011). Literatürdeki çalışmalara bakıldığında depresyon ile dürtüsellik arasında pozitif ilişkiler olduğu görülmüştür (Erdoğan, 2016; Canol, 2021; Öğüt, 2017; Akar, 2021). Literatürde yetişkinlerde depresyon ve dürtüsellik arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar olmasına rağmen, çocuk ve ergenlerde bu konuyla ilgili sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Psikiyatri servisinde takibi yapılan ergenler üzerine bir araştırmada; toplam dürtüsellik, plansızlık ve dikkat dürtüsellik hem içe hem de dışa yönelim problemleriyle ilgili bulunurken, plansızlık alt boyutunun dışa yönelim sorunlarına oranla içe yönelim problemleriyle daha ilgili olduğu ifade edilmiştir (Braham et al., 2015). Ergenlik döneminde impulsivite ile depresyon arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmada; duygu düzenleme zorluklarının bu bağlantıya sebep olabileceği ifade edilmektedir. 13-19 yaş grubuyla yapılan bu araştırmada; duygu düzenleme zorlukları daha yüksek impulsivite ve depresyon puanları ile ilişki saptanmış, olumsuz durumlara tepki olarak uygun ve gereken stratejileri kullanamadıkları için dürtüsel ergenlerin daha depresif olabilecekleri söylenmiştir. Bununla birlikte dürtüsellik sebebiyle amaçlarına ulaşırken yaşanan başarısızlıkların, ergenlerde olumsuz kendilik imajına sebep olabileceği ve depresyon olasılığını arttırabileceği düşünülmüştür (d'Acremont and Linden, 2007). 15-20 yaş aralığındaki gençlerle yapılan çalışmada dürtüsellikğin depresyon ve agresyonu öngördüğü bulunmuştur. Bu durum incelendiğinde dürtüsel ergenlerde tepki engellemede eksikliğin, plansız ve kontrolsüz tepkilere sebep olarak; bilişsel çarpıtmalara ve uyumsuz baş etme yöntemlerine sebep olabileceğiyle

açıklanmıştır (Piko and Pinczes, 2014). Bu sonuçlar birlikte düşünüldüğünde depresyonda olan bireylerin iç dünyalarında eksiklik, kayıp, boşluk gibi duyguların olduğu bilinmektedir. Bu yaş grubundan durmak, sakin kalmak cansızlıkla eşmiş gibi hissedildiği düşünülmektedir. Talu (2021) ergen bireylerin kendi içinde buldukları gelişim evrelerini nasıl algıladıkları üzerine metafor kullanımı üzerine yapılan bir çalışmada kullanılan metaforlardan biri “freni boşalmış araba” metaforudur. Çalışmaya katılan katılımcılardan biri bu dönemi “Ergenler ve ergenlik dönemi freni boşalmış bir arabaya benzer. Nerede, nasıl duracakları ve nereye toslayacakları pek belli olmaz” olarak betimlediği görülmüştür. Buradan hareketle kişi içerideki boşluk ve hüznün duygusuyla karşılaşmamak için daha dürtüsel ve haz veren eylemlerle bu boşluğu doldurmak isteyeceği düşünülmektedir.

Öğrencilerin depresyon düzeyleri arttıkça saldırganlık düzeyleri ve saldırganlığın alt boyutları olan fiziksel saldırganlık, öfke ve düşmanlık düzeyleri artmaktadır. Bu bulgu literatürle uyumludur. Literatürdeki çalışmalara bakıldığında depresyon ile agresyon arasında pozitif ilişkiler olduğu görülmüştür (Yıldırım, 2010; Türkmen, 2019). Literatür incelendiğinde depresyonda öfke ifade tarzı üzerine yapılan araştırmaların özellikle öfke-içte ifade biçiminin daha yaygın olduğunu bildiren araştırmalar bulunmaktadır (Riley et al., 1989). Bu dönemde olan bireylerin bedensel ve ruhsal dönüşümlerin çok yoğun olması genç bireyi zorlamaktadır. Dışarıdan gelen her türlü uyarana karşı açık olmaları çok kırılgan ve hassas olduklarını düşündürmektedir. Literatür incelendiğinde ergen bireylerin kendi bakış açılarından içinde oldukları dönemi metaforlar kullanarak betimlemelerine dair yapılan araştırmalardan biri Larsen ve Larsen (2004) tarafından yapılmış olan “I Am a Puzzle: Adolescence as Reflected in Self-Metaphors” isimli çalışmadır. Bu çalışmada ergenlerin benlik algılarının güçlü ve zayıf yanlarını tanıdıkları ve kendilerini yetişkinlere anlatabilme ve yetişkinler tarafından anlaşılma arzusunu dile getiren metaforların ortaya çıktığı, kullanılan metaforların da daha çok olumsuz betimlemeler tercih ettiklerine yönelik bulgular ortaya konmuştur. Araştırmada tespit edilmiş en çarpıcı metaforik anlatımın ise ergen bireylerin kendilerinde gördükleri karmaşıklığı “Ben bir bulmacayım, yapboz parçalarının hiçbirinin aynı olmadığı, uygun yerlere uygun parçaların getirilmesi gereken bir bulmaca” isimli metafor olduğu görülmüştür. Buradan hareketle kişinin içsel dünyasında anlamlandıramadığı, çözemediği her sorun kişinin hayata ve düzene uyumlanma kapasitesini azaltmakta

ve bu uyumlanamama sürecinin kişide boşluk ve öfke duygulanımına dönüştüğü düşünülmektedir.

Öğrencilerin dürtüsellik düzeyleri arttıkça saldırganlık ve alt boyutları olan fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık düzeyleri artmaktadır. Bu bulgu literatürle uyumludur. Literatüre bakıldığında dürtüsellik ve agresyon arasında pozitif ilişkiler olduğu görülmüştür (Şahin ve ark., 2008; Akın ve Berkem, 2012). Öğrencilerin dikkat eksikliği dürtüsellik düzeyleri arttıkça saldırganlık ve alt boyutları olan fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık düzeyleri artmaktadır. Öğrencilerin motor dürtüsellik düzeyleri arttıkça saldırganlık ve alt boyutları olan fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık düzeyleri artmaktadır. Öğrencilerin plan yapamama düzeyleri arttıkça saldırganlık ve alt boyutları olan fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık düzeyleri artmaktadır. Bu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde bu yaş grubunda öfke dürtüsünün hakim olduğu düşünülebilir. Bedendeki değişimler, ruhsal değişimler ergenin elinde değildir ve onun kontrolü dışındadır. Bu kontrolsüzlük duygusu ile baş edememenin ortaya çıkardığı agresyon ve öfkenin kaçınılmaz olacağı düşünülmektedir. Dürtüsel, ve kontrolsüzce eylemler sergileyen genç bireyler aile, okul, sosyal normlarca uyarı almaktadır. O anda istediği her şeyi istediği zamanda yapamayacağını anlayan ergen sınırlandırılmanın getirdiği zor duygularla baş edemediği düşünülmektedir. Kendi otonomisini ortaya koymak için dürtüsel olan her eylemden sonra öfke duygusu ortaya çıkabileceği düşünülmektedir.

Kadın öğrencilerin depresyonları, erkeklerden yüksek bulunmuştur. Bu bulgu literatürle uyumludur (Temel, 2022; Saltaş, 2022; Avenevoli et al., 2015). Literatüre bakıldığında kadın olmanın depresyonda önemli bir risk faktörü olduğu belirtilmektedir (Küey ve Küey, 1988; Petersen et al., 1991; Piccinelli and Wilkinson, 2000). Depresyon hemen hemen her toplumda kadın bireylerde daha fazla görülmektedir (Earls, 1987). Biyolojik yapılanma, ruhsal özellikler, kişilik yapısı, problemleri bakış açısı ve problemlerle baş etme yöntemleri, toplumsal konumu ve cinsel kimlik rolü (Upmanyu et al., 2000) kadın bireylerin depresyona daha yatkın olmaları saptanan açıklamalardandır (Desai and Jann, 2000). Bu sonuçlar düşünüldüğünde kadın öğrencilerin eksiklik duygularıyla baş etmekte zorluk yaşadığı düşünülmektedir. Çalışmanın yapıldığı sosyoekonomik düzey, ailelerin sosyokültürel düzeyleri düşünüldüğünde kadın öğrencilerin önüne daha fazla engel çıktığı ve kendini gerçekleştirememenin getirdiği umutsuzluk duyguları olduğu düşünülmektedir.

Kadın öğrencilerin dürtüsellikleri erkek öğrencilerden yüksek bulunmuştur. Bu bulgu literatürle uyumludur (Gökçe ve ark., 2017). Çalışmanın yapıldığı bölge düşünüldüğünde kadın öğrencilerin kendini ifade edebileceği özgürlük alanlarının daha kısıtlı olabileceği ve bu kısıtlamanın kişide yarattığı sıkışma duygusunun daha dürtüsel ve kontrolsüzce ortaya çıkabileceği düşünülmektedir.

Kadın öğrencilerin saldırganlık düzeyleri erkek öğrencilerden yüksek bulunmuştur. Literatüre bakıldığında Finlandiya’da ergen bireyler üzerinde yürüttükleri çalışmalarda Lagerspetz, Björkqvist ve Peltonen (1998) ve Björkqvist (2018) agresyonun ifade edilmesinde cinsiyet farklılıklarını araştırırken saldırganlığı üç farklı kategoride değerlendirmenin işlevsel olacağını düşünmüşlerdir: fiziksel saldırganlık (physicalaggression), doğrudan sözel saldırganlık (directverbalaggression) ve dolaylı saldırganlık (indirectaggression). Yaptıkları araştırmalarda, kadınların bunların içinde dolaylı saldırganlığa erkeklerden daha sık başvurdukları belirlenmiştir. Österman ve arkadaşları (1998) bu farklılığın sebebini araştırırken kültürel mi yoksa evrensel mi olduğunu anlamak için Finlandiya, İsrail, İtalya ve Polonya’yı içeren bir araştırma yapmışlardır. Bu kültürlerarası araştırma sonucunda sözel saldırganlığın kadınlarda ve erkeklerde aynı seviyede olduğu, ancak erkeklerin kadınlardan daha fazla fiziksel saldırganlığa ve kadınların da erkeklerden daha fazla dolaylı saldırganlığa başvurdukları sonucuna varılmıştır. Archer 2009 yılında yapmış olduğu daha güncel çalışmaları da kapsayan meta-analiz çalışmasında, farklı yaş gruplarındaki erkek bireylerin daha çok doğrudan saldırganlık (hem fiziksel hem de sözel), kadın bireylerinse daha çok dolaylı saldırganlık sergilediklerini belirlemiştir. Moroschan, Hurd ve Nicoladis’e göre (2009) dolaylı saldırganlık, bireyin benlik-saygısına ya da bireysel ve çalışma hayatında sosyal statüsüne yönelik zarar vermek, bireye yönelik incitici ve kırıcı şakalar yapmak, o kişi hakkında dedikodu yaymak, var olan gruptan dışlayarak kişilerarası ilişkilerini zedelemek, bilinçli olarak diğer bireyleri kişiye karşı manipüle etmek gibi davranışlardan oluşmaktadır. Sonuçlar düşünüldüğünde bu yaş grubunda erkek öğrencilerin fiziksel alanda güç göstermek istemeleri, iktidar kazanma ihtiyacı içinde olduğunu; kız öğrencilerinse daha göz önünde olma duygulanımlarını yaşadığını düşündürmektedir. Saldırganlığın ortaya çıkmasının altında kimlik bulma güç kazanma gibi duygulanımların olduğu düşünülmektedir.

6. SONUÇ

Bu bölümde çalışmanın bulgularından elde edilen sonuçlara yer verilmiştir.

Öğrencilerin depresyon düzeyleri arttıkça dürtüsellik düzeyleri ve dürtüsellik alt boyutu olan dikkat eksikliği dürtüsellik, motor dürtüsellik ve plan yapamama düzeyleri artmaktadır.

Öğrencilerin depresyon düzeyleri arttıkça saldırganlık düzeyleri ve saldırganlığın alt boyutları olan fiziksel saldırganlık, öfke ve düşmanlık düzeyleri artmaktadır.

Öğrencilerin dürtüsellik düzeyleri arttıkça saldırganlık ve alt boyutları olan fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık düzeyleri artmaktadır.

Öğrencilerin dikkat eksikliği dürtüsellik düzeyleri arttıkça saldırganlık ve alt boyutları olan fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık düzeyleri artmaktadır.

Öğrencilerin motor dürtüsellik düzeyleri arttıkça saldırganlık ve alt boyutları olan fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık düzeyleri artmaktadır.

Öğrencilerin plan yapamama düzeyleri arttıkça saldırganlık ve alt boyutları olan fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık düzeyleri artmaktadır.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre depresyon ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Kadın öğrencilerin depresyon ortalamaları erkek öğrencilerin ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre dürtüsellik toplam puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Kadın öğrencilerin dürtüsellik toplam puan ortalamaları erkek öğrencilerin ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre dürtüsellik alt boyutu plan yapamama ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Kadın öğrencilerin plan yapamama ortalamaları erkek öğrencilerin ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre saldırganlık toplam puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur Kadın öğrencilerin saldırganlık toplam puan ortalamaları erkek öğrencilerin ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre saldırganlık alt boyutu öfke ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur Kadın öğrencilerin öfke ortalamaları erkek öğrencilerin ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre saldırganlık alt boyutu düşmanlık ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Kadın öğrencilerin düşmanlık ortalamaları erkek öğrencilerin ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Öğrencilerin depresyon düzeylerinin saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisine ilişkin basit regresyon analizi sonucunda depresyonun saldırganlığı anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur.

Öğrencilerin depresyon düzeylerinin dürtüsellik düzeyleri üzerindeki etkisine ilişkin basit regresyon analizi sonucunda depresyonun dürtüsellliği anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur.

7. ÖNERİLER

Araştırma liseye geçen yaş grubunun duygudurumlarının daha şeffaf bir şekilde anlaşılması açısından önemlidir. Liseye geçişte bu sonuçların çocukların gideceği okullar ile paylaşılması hem öğretmenler hem öğrenciler açısından kolaylaştırıcı olacağı düşünülmektedir.

Bu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde hem kız hem erkek öğrencilerde depresyon, dürtüsellik ve agresyon muhteşem üçlü olarak ergenin ve ailesinin karşısına çıkmaktadır. Ergenin kimlik kazanması ve ayrışabilmesi için bu duyguları sağlıklı bir şekilde yaşaması gerekmektedir. Anne ve babalar bu durum karşısında çaresiz ve mağdur olduklarını söylemektedirler. Ergenin öfkesi karşısında ağlayan, küsen anne babaların ergenin negatif duygulanımlarıyla baş edemediklerini düşündürmektedir. Bundan dolayı bu duygular ile ilgili anne ve babaların güçlendirilmesi ve bu konular ile ilgili aile eğitimlerinin düzenlenebileceği düşünülmektedir.

Çocuk ve ergenlerde depresyon ve dikkat eksikliği birbirine karışmaktadır. Bu çalışmaya dikkat eksikliği ve depresyonu ayırt edici bir envanter çalışmasının da eklenmesi bireye uygulanacak psikoterapi sürecine rehber olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Abay, E., ve Tuğlu, C.** (2000). Şiddet ve agresyonun nörobiyolojisi. *Klin Psikiyatr Dergisi*, 3, 21-26.
- Adler, A.** (1998). *İnsan tabiatını tanıma*. A. Yörükan (Çev.), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 4. Baskı, Genel Yayın, No: 334.
- Akar, E.** (2021). *Depresif bozukluk tanısı olan ergenlerde intihar davranışı ve ilişkili faktörler*. (Tıpta Uzmanlık Tezi). Celal Bayar Üniversitesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Hastalıkları Anabilim Dalı, Manisa.
- Akın, E., Berkem, M.** (2012). İntihar girişiminde bulunan ergenlerde öfke ve dürtüsellik. *Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 25, 148-52.
- Albayrak, E. Ö., Ceylan, M. E.** (2004). Depresyon etiolojisinde nörobiyolojik etkenler. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 1(17), 27-33.
- Angold, A.** (1988). Childhood and adolescent depression: Research in clinical population. *The British Journal of Psychiatry*, 153, 476-492.
- Archer, J.** (2009). The nature of human aggression. *International Journal of Law and Psychiatry*, 32, 202-208.
- Arnoux, D.** (2005). Narsisizm ve ergenlikte aşk nesnesinin seçimi. N. Zabcı (Çev.), *Psikanaliz yazıları*, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Atkinson, R., Richard, C., A., Smith, E. Bem, D., J. Hoeksema, S., N.** (2002). Psikolojiye Giriş (Çev.: Öznur Öncül), Ankara, Arkadaş Yayınevi.
- Axelson, D. A., & Birmaher, B.** (2001). Relation between anxiety and depressive disorders in child hood and adolescence. *Depression and Anxiety*, 14(2), 67-78.
- Aydın, R., Baytunca, M. B., & Erermiş, S.** (2014). Pediatrik majör depresif bozukluğun genetik özellikleri. *Pediatric Research*, 1(4), 174-9.
- Balcıoğlu, İ.** (2000). *Biyolojik, sosyolojik psikolojik açıdan Şiddet*. İstanbul: Yüce Yayım.
- Baron, R. A., & Richardson, D. R.** (1994). *Human aggression* (2nd ed.). New York: Plenum.
- Beck, A. T.** (1967). *Depression. Clinical, experimental and theoretical aspects*. New York: Hoeber.
- Berkowitz, L.** (1993), "Aggression: Its causes, consequences, and control", New York, McGraw- Hill.

- Björkdahl, A., Palmstierna, T., & Hansebo, G.** (2010). The bulldozer and the ballet dancer: Aspects of nurses caring approaches in acute psychiatric intensive care. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 17(6), 510-518.
- Björkqvist, K.** (2018). Gender differences in aggression. *Current Opinion in Psychology*, 19, 39-42.
- Boratav, C.** (2000). Duygudurum bozuklukları ve nozoloji: Eleştirel bir inceleme. *Duygudurum Dizisi*, 1(1), 18-28.
- Bozkurt, M., Evren, C., Yılmaz, A., Can, Y., ve Cetingok, S.** (2013). Aggression and impulsivity in different groups of alcohol and heroin dependent inpatients men. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 23(4), 335-344.
- Braham, S., Kacem, I. H., Mlika, S., Moalla, Y., Walha, A., Gaddour, N., et al.** (2015). Impulsivité et problèmes d'internalisation et d'externalisation chez l'adolescent. *Encephale*, 41(3), 215-220.
- Buss, A. H., & Perry, M.** (1992). The aggression questionnaire. *J Pers Soc Psychol*, 63(3), 9-452.
- Canlı, Y.** (2017). Anne babası boşanmış 12-15 yaşındaki çocuklar ile aynı yaş grubundaki anne babası boşanmamış çocukların benlik saygısı ve depresyon düzeylerinin karşılaştırılması. (Yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Canol, T.** (2021). Depresif bozukluk tanısı alan ergenlerde kendine zarar verme davranışının dürtüsellik, emosyon regülasyonu, psikolojik sağlamlılık ve yürütücü işlevler ile ilişkisinin araştırılması. (Tıpta uzmanlık tezi). Celal Bayar Üniversitesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Hastalıkları Anabilim Dalı, Manisa.
- Carlson, G. A. & Cantwell, D. P.** (1980). Unmasking masked depression in children and adolescent. *The American Journal of Psychiatry*, 137, 445-449.
- Cohen, J.** (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Critchfield, K. L., Levy, K. N., & Clarkin, J. F.** (2004). The relationship between impulsivity, aggression, and impulsive-aggression in borderline personality disorder: an empirical analysis of self-report measures. *J Pers Disord*, 18, 555-570.
- Çalışkan, N.** (2015). Denetimli serbestlik tedbiri ile tedavi kararı verilen kannabis kullanıcılarında dürtüsellik ve benlik saygısı düzeylerinin takip sonuçları ile ilişkisi. (Tıpta uzmanlık tezi). Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Kliniği, Ankara.
- Çelikkol, A.** (1999). *Ruh hastalıklarından korunma*. İstanbul: Gendaş Yayıncılık.
- Çetin, M., Çilden, Ş., Başoğlu, C., Tarhan, N., ve Burkovik, Y.** (1996). Saldırganlık davranışının biyokimyasal ve nöroendokrinolojik göstergelerinin araştırılması: kontrollü bir çalışma. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 4, 1-4.
- Çetinkaya, H.** (1991). *Video oyunlarının çocuklarda saldırganlığa etkisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Çevik, C.** (2018). *Üniversite öğrencilerinde akıllı telefon bağımlılığının uyku kalitesi, depresyon ve anksiyete düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi.* (Yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- d'Acremont, M., & Van der Linden, M.** (2007). How is impulsivity related to depression in adolescence? Evidence from a French validation of the cognitive emotion regulation questionnaire. *J Adolesc.*, 30(2), 271-282.
- Daw, N. D., Kakade, S., & Dayan, P.** (2002). Opponent interactions between serotonin and dopamine. *Neural Network*, 15, 603-616.
- De Wit, H.** (2009). Impulsivity as a determinant and consequence of drug use: a review of underlying processes. *Addiction Biology*, 14(1), 22-31.
- Demirtaş-Madran, H. A.** (2013) Buss-perry saldırganlık ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24(2), 124-129.
- Deptula, D. P., & Cohen, R.** (2004). Aggressive, rejected, and delinquent children and adolescents: A comparison of their friendships. *Aggression and Violent Behavior*, 9(1), 75-104.
- Desai, H. D., & Jann, M. W.** (2000). Major depression in women: A review of the literature. *J Am Pharm Assoc (Wash)*, 40, 525-537.
- Dolgin, K. G.** (2014). *Ergenlik psikolojisi.* İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Dopheide, J. A.** (2006). Recognizing and treating depression in children and adolescents. *Am J Health Syst Pharm*, 63(3), 233-243.
- Dönmez, S.** (2005). Aşka düşmek: Ergenlik devrimi ya da devrimin ergenliği. *Psikanaliz yazıları*, 11, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Duru, E., & Balkıs, M.** (2021). Childhood trauma, depressive symptoms and rational /irrational beliefs: A moderated mediation model. *Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1007/s12144-020-01282-2>.
- Dünya Sağlık Örgütü.** (2001). *The world health report 2001-mental health: New understanding*, New Hope: WHO: 2001 Raporu.
- Earls, F.** (1987). Sex differences in psychiatric disorders: Origins and developmental influences. *Psychiatr Dev*, 1, 1-23.
- Enticott, P. G., Ogloff, J. R. P., & Bradshaw, J. L.** (2006). Associations between laboratory measures of executive inhibitory control and self-reported impulsivity. *Pers. Individ. Dif.*, 41(2), 285-294.
- Ercan, E. S., ve Turgay, A.** (2004). *Mutsuz çocuk: Çocukluk ve ergenlik döneminde depresyon* (Birinci Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Erden, M., ve Akman, Y.** (1995). *Eğitim psikolojisi: Gelişim-öğrenme-öğretme.* Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Erdoğan, D.** (2016). *Lise öğrencilerinin boyun eğici davranışlarında depresyon ve dürtüsellik düzeylerinin incelenmesi.* (Yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Ernst M., & Paulus, M. P.** (2005). Neurobiology of decision-making: a selective review from a neurocognitive and clinical perspective. *BiolPsychiatry*, 58, 597-604.
- Erten, Y., ve Ardali, C.** (1996). Saldırganlık şiddet ve terörün psikososyal yapıları. *Cogito*, (6-7), 143-164.
- Evenden, J. L.** (1999). Varieties of impulsivity. *Psychopharmacology*, 146(4), 348-361.
- Eysenck, S. B., & Eysenck, H. J.** (1977). The place of impulsiveness in a dimensional system of personality description. *Br J Soc Clin Psychol*, 16, 57-68.
- Ferris, C. F., Stolberg, T., & Delville, Y.** (1999). Serotonin regulation of aggressive behavior in male golden hamsters (*mesocricetus auratus*). *Behavioral Neuroscience*, 113(4), 804-815.
- Flechner, S.** (2005). On aggressiveness and violence in adolescence. *International Journal of Psycho-Analysis*, 86, 1391-1403.
- Freud, A.** (1937). (2002, Türkçe Basım). *Ben ve savunma mekanizmaları*. Y. Erim (Çev.), İstanbul: Metis Yayınları - Ötekini Dinlemek 19.
- Freud, S.** (1905) Three essays on the theory of sexuality. *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud*, VII, London: The Hogarth Press and The Institute of Psycho-Analysis.
- Freud, S.** (1917). Mourning and melancholia. Yas ve melankoli ing. R. Uslu & O. Berksun (Çev.), *Kriz Dergisi*, 1(2), 98-103.
- Freud, S.** (1920). "İki dürtü türü", *haz ilkesinin ötesinde ben ve id*. A. Babaoğlu (Çev.), Ed. S. M. Tura, İstanbul: Metis Yayınları, 2001, 100-101.
- Freud, S.** (1930). Civilization and its discontents. *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud*, Volume XXI (1927-1931): The Future of an Illusion, Civilization and its Discontents, and Other Works, 57-146.
- Freud, S.** (2012). *Haz ilkesinin ötesinde*. E. Aktan (Çev.), Ankara: Alter Yayıncılık.
- Geçtan, E.** (2005). *Psikanaliz ve Sonrası*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Geçtan, E.** (2012). *Psikanaliz ve sonrası*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Geen, R. G.** (1998). Aggression and antisocial behavior. In D. T. Gilbert, S.T. Fiske, & G. Lindzey (Eds.), *The handbook of social psychology* (4th ed., Vol. 2, s. 317-356). New York, McGraw-Hill, s.317-356.
- Gerrig, R. J.** (2013). *Psychology and life*. International Edition, Pearson.
- Goodman, M., & New, A.** (2000). Impulsive aggression in borderline personality disorder. *Curr Psychiatry Rep*, 2, 56-61.
- Göğcegöz Gül, I., ve Karlıdağ, R.** (2012). Dünden bugüne depresyon. *Türkiye Klinikleri JPsychiatry-Special Topics*, 5(2), 1-6.
- Gökçe, S., Yusufoglu, C., Akın, E., Ayaz, M.** (2017). Dikkat-eksikliği/hiperaktivite sınıflandırması konan ergenlerde vurgunsallık üzerine etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 18(4), 379-386.

- Güleç, C.** (2009). *Psikiyatri'nin ABC'si* (2. Baskı). İstanbul: Say Yayınları.
- Güleç, C., Köroğlu, E.** (1998). *Psikiyatri temel kitabı*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Gvion, Y., & Apter, A.** (2001). Aggression, impulsivity, and suicide behavior: a review of the literature. *Archives of Suicide Research*, 15(2), 93-112.
- Hogo, M. A., & Vaughan, G. M.** (2006). *Social psychology*. İ. Yıldız ve A. Gelmez (Çev.), Ankara: Ütopya Yayınları.
- Jeammet, P.** (2012). *Ergenlik anne babalar ve uzmanlar için nirengi noktaları*. M. I. Ertüzün (Çev.), İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Kara, H., Abay, E.** (2000). Kronik ağrıya psikiyatrik yaklaşım. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 1(2), 89-99.
- Karaboğa, T.** (2020). *Problemlili akıllı telefon kullanımının dürtüsellik ve depresyon arasındaki aracılık rolünün incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Karataş, Z.** (2008). Lise öğrencilerinde öfke ve saldırganlık. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3).
- Kertzman, S., Grinspan, H., Birger, M., & Kotler, M.** (2006). Computerized neuropsychological examination of impulsiveness: A selective review. *The Israel Journal of Psychiatry and Related Sciences*, 43(2) 74.
- Kim-Cohen, J., Caspi, A., Moffitt, T. E., Harrington, H., Milne, B. J., & Poulton, R.** (2003). Prior juvenile diagnoses in adults with mental disorder: developmental follow-back of a prospective longitudinal cohort. *Arch Gen Psychiatry* 60(7), 709-717.
- Klein, M.** (1927). The psychological principles of infant analysis. *International Journal of Psycho-Analysis*, 8, 25-37.
- Klein, M.** (1935). A Contribution to the psychogenesis of manic-depressive states. *International Journal of Psychoanalysis*, 16, 145-174.
- Klein, M.** (1940). Yas tutmak ve manik depresif durumlarla ilişkisi. içinde *Sevgi Suçluluk ve Onarım*. İstanbul: Kanat Yayınları, 2012.
- Klein, M.** (1946). Notes on some schizoid mechanisms. *International Journal of Psycho-Analysis*, 27, 99-110.
- Koç, B.** (2011). *Okullarda Şiddet*, 2. Baskı. İstanbul: Eyazı Yayınları.
- Köknel, Ö.** (2000). *Bireysel ve toplumsal şiddet*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Köknel, Ö.** (2005). *Depresyon: Ruhsal çöküntü*. İstanbul: Altın Kitapları Yayınevi.
- Köroğlu, E.** (2013). Amerikan psikiyatri birliği, ruhsal bozuklukların tanısal ve sayımsal el kitabı. Beşinci Baskı (*DSM-5*) *Tanı Ölçütleri Başvuru El kitabı'ndan*, Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Köroğlu, E.** (2015). *Depresyonun görülme sıklığı, depresyon nedir? Nasıl baş edilir?* Ankara: HYB Yayıncılık.
- Küey, L., ve Küey, Y.** (1988). Depresyon ve kadın: Gözden geçirme. 24. *Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi*, Ankara.

- Lagerspetz, K. M. J., Björkqvist, K., & Peltonen, T.** (1988). Is indirect aggression typical of females? Gender differences in aggressiveness in 11- to 12-year-old children. *Aggressive Behavior*, 14, 403-414.
- Larsen, D. L., & Larsen, J.E.** (2004). "I am a puzzle": Adolescence as reflected in self-metaphors. *Canadian Journal of Counselling*, 38(4), 246–259.
- Lechevalier, B.** (2020). Birincil depresyon: Ruhsallığın kara deliğinden varoluşun soluğuna. S. Tayman (Çev.), *Psikanaliz Defterleri*, 5, 73-91.
- Levinsohn, P. & Clark, G.** (1999) Psychosocial treatments for adolescent depression. *Clinical Psychology Review*, 16, 329-342.
- Lewinsohn, P. M., Rohde, P., Seeley, J. R., Klein, D. N., & Gotlib, I. H.** (2000). Natural course of adolescent major depressivedisorder in a communitysample: Predictors of recurrence in youngadults. *Am J Psychiatry*, 157(10), 1584-91.
- Lorand, S.** (1967). Adolescent depression 1. *International Journal of Psycho-Analysis*, 48, 53-60.
- Lorenz, K.** (2008). *İşte insan; saldırganlığın doğası üzerine*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- May, U.** (2001). Abraham's discovery of the 'bad mother'. *International Journal of Psycho-Analysis*, 82(2), 283-305.
- Mitchell, J., Mccauley, E. & Burke, P. M.** (1988). Phenomenology of depression in children and adolescents. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 27(I), 12-20.
- Mitchell, J., Trangle, M., & Degnan, B.** (2016). Adult depression in primary care. 2013. *Verfügbar unter: <http://www.icsi.org>*.
- Moeller, F. G., Barratt, E. S., Dougherty, D. M., Schmitz, J. M., & Swann, A. C.** (2001). Psychiatric aspects of impulsivity. *American Journal of Psychiatry of the Psychodynamic Approach to Personality*. 39, 22- 45.
- Moeller, F. G., Barratt, E. S., Dougherty, D. M., Schmitz, J. M., & Swann, A. C.** (2001). Psychiatric aspects of impulsivity. *The American Journal of Psychiatry*, 158 (1), 1783-1793.
- Moller, F. G., Dougherty, D. M., Barratt, E. S., Schmitz, J. M., Swann, A. C., & Grabowski, J.** (2001). Theimpact of impulsivity on cocaine use and retention in treatment. *J Subst Abuse Treat*, 21, 193-198.
- Morgan, C.** (1995). *Psikolojiye giriş*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Moroschan, G., Hurd P. L., ve Nicoladis, E.** (2009). Sex differences in the use of indirect aggression in adult Canadians. *Evaluationary Psychology*, 7, 146-159.
- Öğüt, Ç.** (2017). *Majör depresyonun dürtüsellüğün farklı boyutları ile ilişkisi*. (Tıpta uzmanlık tezi). Hacettepe Üniversitesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Ankara.
- Österman, K., Björkqvist, K., Lagerspetz, K. M. J., Kaukiainen, A., Landau, F., Fraczek, A. et al.** (1998). Cross-cultural evidence of female indirect aggression. *Aggressive Behavior*, 24, 1-8.

- Öy, B.** (1991). Çocuklar için depresyon ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 1(2), 21-23.
- Özgan, Y. A.** (2012). Depresyon. *İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Bilimsel Öğrenci Dergisi*, 6, 5-19.
- Özmen, M.** (2001). Depresyonda dinamik nedenler. *Duygudurum Dizisi*, 1(6), 283-287.
- Öztürk, A. H.** (2018). *Varoluşçu bakışa göre hayatın anlamı ve amacının depresyon ve umutsuzlukla ilişkisi*. (Yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uygulamalı Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Öztürk, M. O.** (2004). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım, 294-297.
- Özver, İ.** (2010). *Genç erişkinlerde intihar davranışı ile problem çözme, dürtüsellik ve atılganlık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Tıpta uzmanlık tezi). Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Parlak, S. Ç.** (2011). Aşk içim çaresiz bir yakarış: İbn-i Sina'dan psikanalize depresyonun tarihsel öyküsü. *Yansıtma Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*, 15, 9-18.
- Parman, T.** (2006). Ailenin yaşamsal döngüsünde ergenlik krizinin yeri. *Yansıtma: Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi, Ergenlik*, 5-6, 11-16.
- Parman, T.** (2012). *Ergenlik ya da merhaba hüznü*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Parman, T.** (2013). *Ergenlikte değişim ve erişkin yaşama geçiş*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Parman, T.** (2016). *Winnicott'un kuramında ergenlik*. Psikanaliz Yazıları, 23, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Patton, J. H., Stanford, M. S., & Barratt, E. S.** (1995). Factor structure of the Barratt impulsiveness scale. *J Clin Psychol*, 51, 768-774.
- Pavlov, K. A., Chistiakov, D. A., & Chekhonin, V. P.,** (2012). Genetic determinants of aggression and impulsivity in humans. *Journal of Applied Genetics*, 53(1), 61-82.
- Pearce, J. B.** (1978). The recognition of depressive disorder in children. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 71, 494-500.
- Petersen, A. C., Sarigiani, P. A., & Kennedy, R. E.** (1991). Adolescent depression: Why more girls. *J Youth Adolesc*, 20, 247-271.
- Piccinelli, M., & Wilkinson, G.** (2000). Gender differences in depression: Critical review. *Br J Psychiatry*, 177, 486-492.
- Piko, B. F., Pinczés T.,** (2014). Impulsivity, depression and aggression among adolescents. *Pers Individ Dif.*, 69, 33-37.
- Pirim-Düşgör, B.** (2012), Ergenlik yolculuğunda sınır. *Yansıtma*, 18, 71-77.
- Puigantich, I.** (1982). Major depression and conduct disorder in prepuberty. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*, 21, 118- 128.

- Ramírez, J. M., & Andreu, J. M.** (2006). Aggression, and some related psychological constructs (anger, hostility, and impulsivity) Some comments from a research project. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 30, 276-91.
- Riley, W. T., Treiber, F. A. & Woods, M. G.** (1989). Anger and Hostility in Depression. *J Nerv Ment Dis.*, 177(11), 668-774.
- Robbins, T. W.** (2005). Chemistry of the mind: Neurochemical modulation of prefrontal cortical function. *Journal of Comparative Neurology*, 493(1), 140-146.
- Saltaş, T.** (2022). *Depresyon ve anksiyete belirtileri olan üniversite öğrencilerinde bilinçli farkındalık rolünün incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Sarkhel, S.** (2009). Kaplan & Sadock's Synopsis of psychiatry: Behavioral sciences/clinical psychiatry. *Indian J Psychiatry*, 51(4), 331.
- Savrun, M.** (2000). *Şiddetin nörobiyolojisi, sosyolojik, psikolojik açıdan şiddet*. İstanbul: Yüce Yayın.
- Seroczynski, A. D., Bergeman, C. S., & Coccaro, E. F.** (1999). Etiology of the impulsivity/aggression relationship: Genes or environment?, *Psychiatry Research*, 86(1), 41-57.
- Sönmez, F.** (2011). Melankolik depresyona psikanalitik yaklaşım. *Yansıtma Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*, 15, s.19-30.
- Spitz, R. A.** (1965). The first year of life: A psychoanalytic study of normal and deviant development of object relations.
- Summers, C. H., & Winberg, S.** (2006). Interactions between the neural regulation of stress and aggression. *The Journal of Experimental Biology*, 209(23), 4581-4589.
- Şahin, N. H., Onur, A., ve Basım, H. N.** (2008). İntihar olasılığının, öfke, dürtüsellik ve problem çözme becerilerindeki yetersizlik ile yordanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(62), 79-88.
- Şengül, C. B., Akkaya, N.** (2014). Romatolojik hastalıklar ve depresyon. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(4), 363-374.
- Talu, E.** (2021). Ergenlerin, Ergenlik Dönemine İlişkin Algılarına Metaforik Bir Bakış, *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 12(43), 33-46.9.
- Tamam, L., & Annagür, B. B.** (2011). Depresyon hastalarında dürtü kontrol bozuklukları eş tanıları. *Nöro Psikiyatri Arşivi*, 48(3), 1-1.
- Tamam, L., Güleç, H., ve Karataş, G.** (2013). Barratt dürtüsellik ölçeği kısa formu (bıs-11-kf) Türkçe uyarlama çalışması. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 50, 130-134.
- Teber, S.** (2002). *Teyfik Fikret'in melankolik dünyası: Aşiyân'daki kâhin* (Vol. 15). İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- Temel, İ.** (2022). *Üniversite öğrencilerinde beş faktör kişilik özelliklerinin yaşam doyumu ve depresyon belirtileriyle arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Gedik Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı. İstanbul.

- Tükel, R.** (2002). *Dürtü kuramından benlik psikolojisine tarihsel gelişim öyküsü*. Psikanaliz Yazıları, Ed. T. Parman, İstanbul: Bağlam Yayınları, 4, 26-33.
- Tükel, R.** (2014). *Freud okumaları*. İstanbul: BağlamYayıncılık.
- Türkçapar, H. M.** (2018). *Bilişsel davranışçı terapi* (11. Baskı). İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Türkmen, E.** (2019). *Üniversite öğrencilerinde kişilik özellikleri depresif belirtiler ve öfke ifade biçimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Uğur, M.** (2008). Duygudurum bozuklukları. *İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri*, 62, 59-84.
- Upmanyu, V. V., Upmanyu, S., & Lester, D.** (2000). Depressive symptoms among U.S. and Indian college students: The effects of gender and gender role. *J Soc Psychol*, 140, 669-672.
- Ünüvar, E.** (2003), Etiology of acute otitis media in childhood and evaluation of two different protocols of antibiotic therapy: 10day cefaclor vs. 3day azitromycin. *J Pediatr Otolaryngol* ; 67:43-51
- Winnicott, D. W.** (1954). The depressive position in normal emotional development, in *Through Pediatricsto Psycho-Analysis*, New York: Basic Books, 1975, 262-277.
- Winstanley, C. A., Eagle, D. M., & Robbins, T. W.** (2006). Behavioral models of impulsivity in relationto ADHD: Translation between clinical and preclinical studies. *Clin Psychol Rev.*, 26, 379 395.
- Winstanley, C. A., Theobald, D. E., Cardinal, R. N., & Robbins, T. W.** (2004). Contrasting roles of basolateralamyg dala and or bit of rontal cortex in impulsivechoice. *Journal of Neuroscience*, 24(20), 4718-4722.
- Yavuzer, Y.** (2006), Ergenlerin çatışma çözme davranışlarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Dergisi*.
- Yazıcı, K., ve Yazıcı, A. E.** (2010). Dürtüselliğin nöroanatomik ve nörokimyasal temelleri/neuroanatomical and neurochemical basis of impulsivity. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2(2), 254.
- Yelkenci, İ.** (2013). *Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin depresyon ile anksiyete düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yemez, B., Alptekin, K.** (1998). Depresyon etiyojisi. *Psikiyatri Dünyası*, 1, 21-25.
- Yenici, A.** (2014). *Kronik nörolojik hastalık tanılı çocukların ebeveynlerinde görülen depresyon ve anksiyete*. (Yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yetkin, S., Özgen, F.** (2007). Tarihsel bakış içinde depresyon. *Türkiye Klinikleri Dahili Tıp Bilimleri Dergisi*, 3(47), 1-5.
- Yıldırım, F.** (2010). *Majör depresyon hastalarında çocukluk çağı travmasının dürtüsellik, öfke ve intihar davranışı ile ilişkisi*. (Tıpta uzmanlık tezi). Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul.

EKLER

EK A: Sosyodemografik Bilgi Formu

Cinsiyet: Kadın () Erkek ()

Anne Eğitim Durumu: İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite ()

Baba Eğitim Durumu: İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite ()

Kardeş Sayısı: 1() 2() Diğer () Kaçınıcı Çocuksunuz? (.....)

LGS sınavına hazırlanırken kaygı seviyeniz 1 en az; 5 en çok olacak şekilde kaç puan verirsiniz?

1 () 2 () 3 () 4 () 5 ()

EK B: Barratt Dürtüsellik Ölçeği-11 (BDÖ-11)

Açıklamalar: insanlar farklı durumlarda gösterdiği düşünce ve davranışları ile birbirlerinden ayrılırlar. Bu test bazı durumlarda nasıl düşündüğünüzü ve davrandığınızı ölçen bir testtir. Lütfen her cümleyi okuyunuz ve bu sayfanın sağındaki, size en uygun daire içine X koyunuz. Cevaplamak için çok zaman ayırmayınız.

	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Hemen
1 İşlerimi dikkatle planlarım.				
2 Düşünmeden iş yaparım.				
3 Hızla karar veririm.				
4 Hiçbir şeyi dert etmem.				
5 Dikkat etmem.				
6 Uçuşan düşüncelerim var.				
7 Seyahatlerimi çok önceden planlarım.				
8 Kendimi kontrol edebilirim.				
9 Kolayca konsantre olurum.				
10 Düzenli para biriktirim.				
11 Derslerde/oyunlarda yerimde duramam.				
12 Dikkatli düşünen birisiyim.				
13 İş güvenliğine dikkat ederim.				
14 Düşünmeden bir şeyler söylerim.				
15 Karmaşık problemler üzerine düşünmem.				
16 Sık sık iş değiştiririm.				
17 Düşünmeden hareket ederim.				
18 Zor problemler çözmem gerektiğinde kolayca sıkılırım.				
19 Aklıma estiği gibi hareket ederim.				
20 Düşünerek hareket ederim.				
21 Sıklıkla evimi değiştiririm.				
22 Düşünmeden alışveriş yaparım.				
23 Aynı anda sadece bir tek şey düşünebilirim.				
24 Hobilerimi değiştiririm.				
25 Kazandığımdan daha fazla harcarım.				
26 Düşünürken sıklıkla zihnimde konuyla ilgili düşünceler oluşur.				
27 Şu an ile gelecekte daha fazla ilgilenirim.				
28 Derslerde veya sinemada rahat oturamam.				
29 Yap-boz/puzzle çözmeyi severim.				
30 Geleceğini düşünen birisiyim.				

EK C: Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği

Aşağıdaki cümleleri dikkatle okuyunuz ve verilen cümlenin sizi ifade etme derecesine göre sırasıyla tamamen katılıyorum, —katılıyorum, —kararsızım, —katılmıyorum ya da —hiç katılmıyorum seçeneklerinden birisini işaretleyiniz. Anlayamadığınız sorular olursa cevaplamadan önce danışmaktan çekinmeyiniz.

No	Sorular	Hiç katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Kararsızım.	Katılıyorum.	Tamamen katılıyorum.
1	Bazı arkadaşlarım benim öfkeli olduğumu söylerler.					
2	Gerekirse hakkımı korumak için şiddete başvurabilirim.					
3	Birisi bana fazla iyi davrandığında —acaba benden ne istiyor? diye düşünürüm.					
4	Arkadaşlarımın görüşlerine katılmadığımda bunu onlara açıkça söylerim.					
5	Öfkeden deliye döndüğümde bir şeyler kırıp dökerim.					
6	İnsanlar benim görüşlerime katılmadıklarında onlarla tartışmaktan kendimi alıkoyamam.					
7	Zaman zaman bazı olaylara/ kişilere yönelik kızgınlığım uzun süre bitmek bilmez.					
8	Bazen arkadaşlarıma vurma dürtümü kontrol edemiyorum.					
9	Sakin yapılı biriyimdir.					
10	Tanımadığım insanlar bana fazla yakın davrandıklarında onlara şüphe ile bakarım.					
11	Daha önce tanımadığım insanları tehdit ettiğim oldu.					
12	Çok çabuk parlar ve hemen sakinleşirim.					
13	Birisi bana sataşırsa kolaylıkla onu itip tartaklayabilirim.					
14	İnsanlar sinirimi bozduklarında kolaylıkla onlar hakkında ne düşündüğümü söyleyebilirim.					
15	Zaman zaman kıskançlık beni yiyip bitirir.					
16	Bir insana vurmanın mantıklı bir gerekçesi olamayacağını düşünüyorum.					
17	Bazen hayatın bana adaletsiz davrandığını düşünürüm.					
18	Öfkemi kontrol etmekte zorluk çekerim.					

No	Sorular	Hiç katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Kararsızım.	Katılıyorum.	Tamamen katılıyorum.
19	Yapmak istediğim bir şey engellendiğinde kızgınlığımı açıkça ortaya koyarım.					
20	Zaman zaman insanların arkamdan güldüğü duygusuna kapılırım.					
21	İnsanlarla sıkça görüş ayrılığına düşerim.					
22	Birisi bana vurursa ben de karşılık veririm.					
23	Bazen kendimi patlamaya hazır bir bomba gibi hissediyorum.					
24	Diğer insanların her zaman çok iyi fırsatlar yakaladıklarını düşünüyorum.					
25	Birisi beni iterse onunla kavgaya tutuşurum.					
26	Arkadaşlarımın arkamdan konuştuklarını biliyorum.					
27	Arkadaşlarım münakaşacı/tartışmayı seven biri olduğumu söylerler.					
28	Bazen olmadık şeylere ortada mantıklı bir neden yokken aniden sinirlenir, tepki veririm.					
29	Çoğu insana kıyasla daha sık kavgaya karıştığımı söyleyebilirim.					

EK D: Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği

Aşağıda gruplar halinde bazı cümleler yazılıdır. Her gruptaki cümleleri dikkatlice okuyunuz. Her grup için den, bugün de dahil olmak üzere, son iki haftadır yaşadıklarınızı en iyi şekilde tanımlayan cümleyi seçip, yanındaki numarayı daire içine alınız.

- 1)
 1. Kendimi arada sırada üzgün hissederim.
 2. Kendimi sık sık üzgün hissederim.
 3. Kendimi her zaman üzgün hissederim.

- 2)
 1. İşlerim hiçbir zaman yolunda gitmeyecek.
 2. İşlerimin yolunda gidip gitmeyeceğinden emin değilim.
 3. İşlerim yolunda gidecek.

- 3)
 1. İşlerimin çoğunu doğru yaparım.
 2. İşlerimin birçoğunu yanlış yaparım.
 3. Her şeyi yanlış yaparım.

- 4)
 1. Birçok şeyden hoşlanırım.
 2. Bazı şeylerden hoşlanırım.
 3. Hiçbir şeyden hoşlanmam.

- 5)
 1. Arada sırada başıma kötü bir şeylerin geleceğini düşünüyorum.
 2. Sık sık başıma kötü bir şeylerin geleceğinden endişelenirim.
 3. Başıma çok kötü şeyler geleceğinden eminim.

- 6)
 1. Kendimden nefret ederim.
 2. Kendimi beğenmem.
 3. Kendimi beğenirim.

- 7)
 1. Bütün kötü şeyler benim hatam.
 2. Kötü şeylerin bazıları benim hatam.
 3. Kötü şeyler genellikle benim hatam değil.

- 8)
 1. Her gün içimden ağlamak gelir.
 2. Birçok günler içimden ağlamak gelir.
 3. Arada sırada içimden ağlamak gelir.

- 9)
 1. Her şey her zaman beni sıkır.
 2. Her şey sık sık beni sıkır.
 3. Her şey arada sırada beni sıkır.

- 10) 1. İnsanlarla beraber olmaktan hoşlanırım.
2. Çoğu zaman insanlarla birlikte olmaktan hoşlanırım.
3. Hiçbir zaman insanlarla birlikte olmaktan hoşlanmam.
- 11) 1. Herhangi bir şey hakkında karar veremem.
2. Herhangi bir şey hakkında karar vermek zor gelir.
3. Herhangi bir şey hakkında kolayca karar veririm.
- 12) 1. Güzel/ yakışıklı sayılırım.
2. Güzel/ yakışıklı olmayan yanlarım.
3. Çirkinim.
- 13) 1. Okul ödevlerimi yapmak için her zaman kendimi zorlarım.
2. Okul ödevlerimi yapmak için çoğu zaman kendimi zorlarım.
3. Okul ödevlerimi yapmak sorun değil.
- 14) 1. Her gece uyumakta zorluk çekerim.
2. Birçok gece uyumakta zorluk çekerim.
3. Oldukça iyi uyurum.
- 15) 1. Arada sırada kendimi yorgun hissederim.
2. Birçok gün kendimi yorgun hissederim.
3. Her zaman kendimi yorgun hissederim.
- 16) 1. Hemen her gün canım yemek yemek istemez.
2. Çoğu gün canım yemek yemek istemez.
3. Oldukça iyi yemek yerim.
- 17) 1. Ağrı ve sızılardan endişe etmem.
2. Çoğu zaman ağrı ve sızılardan endişe ederim.
3. Her zaman ağrı ve sızılardan endişe ederim.
- 18) 1. Kendimi yalnız hissetmem.
2. Çoğu zaman kendimi yalnız hissederim.
3. Her zaman kendimi yalnız hissederim.
- 19) 1. Okuldan hiç hoşlanmam.
2. Arada sırada okuldan hoşlanırım.
3. Çoğu zaman okuldan hoşlanırım.
- 20) 1. Birçok arkadaşım var.
2. Birkaç arkadaşım var ama daha fazla olmasını isterdim.
3. Hiç arkadaşım yok.

- 21) 1. Okul başarıım iyi.
2. Okul başarıım eskisi kadar iyi değil.
3. Eskiden iyi olduğum derslerde çok başarısızım.
- 22) 1. Hiçbir zaman diğer çocuklar kadar iyi olamıyorum.
2. Eğer istersem diğer çocuklar kadar iyi olurum.
3. Diğer çocuklar kadar iyiyim.
- 23) 1. Kimse beni sevmez.
2. Beni seven insanların olup olmadığından emin değilim.
3. Beni seven insanların olduğundan eminim.
- 24) 1. Bana söyleneni genellikle yaparım.
2. Bana söyleneni çoğu zaman yaparım.
3. Bana söyleneni hiçbir zaman yapmam.
- 25) 1. İnsanlarla iyi geçinirim.
2. İnsanlarla sık sık kavga ederim.
3. İnsanlarla her zaman kavga ederim.

EK E: Araştırma İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 25.02.2022-34183

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

GÜNLÜDÜR
24.02.2022

Sayı : E-59090411-44-44284421
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Handan ÇAKIR)

HALİÇ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.02.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) Valilik Makamının 22.02.2022 tarihli ve 44152946 sayılı oluru.

Valilik Makamının Anket ve Araştırma İzni konulu ilgi (b) oluru ve kullanılması uygun görülen ölçme araçlarının Müdürlüğümüzce mühürlenmiş örnekleri ekte gönderilmiştir.

İlgi (a) genelgenin 28. maddesinde: "Araştırma uygulama izni alan kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kuruluşlar, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve araştırmacılar tamamladıkları bilimsel araştırma ile ilgili sonuç raporlarını, izni aldıkları ilgili birime çalışma bitiminden itibaren 30 gün içerisinde göndereceklerdir." ifadesi yer almaktadır.

Olur gereğince işlem yapılması ve araştırma sonuç raporunun ekte sunulan örneğe göre Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Şubesine gönderilmesi hususlarında gereğini arz ederim.

Abdurrahman ENSARİ
İl Millî Eğitim Müdürü a.
Şube Müdürü

Ek:
1- Valilik Oluru (1 Sayfa)
2- Rapor Örneği
3- Ölçekler

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Binbirdirek Mah. İmran Öktem Cad. No: 1 Sultanahmet Fatih İstanbul Belge Doğrulama : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Telefon : 0212 384 36 30 Bilgi İçin : Aykut ÇELİK
E-posta : stratejigelistirme34@meb.gov.tr Unvanı : Büro Hizmetleri
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr İnternet Adresi : <http://istanbul.meb.gov.tr/>

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 02a9-8479-3c00-8089-2d8c kodu ile teyit edilebilir.

Ön izleme Bu evrak elektronik imzalıdır.
ikinci satır <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5510&eD=BSL6HZSM4&eS=34183> (PIN:11022)

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-20-44152946
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Handan ÇAKIR)

22/02/2022

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) Haliç Üniversitesinin 02.02.2022 tarihli ve 32518 sayılı yazısı.
c) Müdürlüğümüz Araştırma ve Anket Komisyonunun 21.02.2022 tarihli tutanağı.

Araştırma Konusu : 8. Sınıf Öğrencilerinde Depresif Duygulanım, Dürtüsellik ve Agresyon
Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
Araştırma Türü : Anket
Araştırma Yeri : Beyoğlu
Araştırma Yapılacak Kişiler : Ortaokul Öğrencileri
Araştırmanın Süresi : 2021 - 2022 Eğitim ve Öğretim Yılı

Yukarıda bilgileri verilen araştırmanın; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı olarak kişisel veri istenmemesi, öğrenci velilerinden açık rıza onayı alınması, yüz yüze eğitime geçmiş olan kurumlarımızda, Covid-19 tedbirlerinin araştırmacı ve ilgili kurum idarelerince alınması, bilimsel amaç dışında kullanılmaması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılmaması ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, ilgi (a) genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
22/02/2022
Dr. Hasan Hüseyin CAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1- İlgi (b) Yazı ve Ekleri (8 Sayfa)
2- İlgi (c) Tutanak (1 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Binbirdirek Mah. İmran Öktem Cad. No: 1 Sultanahmet Fatih İstanbul Belge Doğrulama : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Telefon : 0212 384 36 30 Bilgi İçin : Aykut ÇELİK
E-posta : stratejigelistirme34@meb.gov.tr Unvanı : Büro Hizmetleri
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr İnternet Adresi : <http://istanbul.meb.gov.tr/>

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://www.kocim.gov.tr> adresinden 14d4-9d75-3dd6-a159-c218 kodu ile teyit edilebilir.

EK F: Etik Kurul Onayı

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU**

Tarih: 29.12.2021

Sayı: 210

Konu: Etik Kurul Kararı

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Bengisu Nehir Aydın,

Yapmış olduğunuz başvuru Halic Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından incelenmiş olup, danışmanlığını üstlendiğiniz Handan Çakır'ın yürüteceği **"8. Sınıf Öğrencilerinde Depresif Duygulanım, Dürtüsellik ve Agresyon arasındaki İlişkinin İncelenmesi"** başlıklı çalışmanız kurulumuzun 29.12.2021 tarihli toplantısında etik yönden uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize sunarım.

Prof. Dr. Melek Güneş Yavuzer
Halic Üniversitesi Girişimsel Olmayan
Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Başkanı

Ek: Etik Kurulu Kararı

Örnektepe Mah. İmrahor Cad. No: 82 Beyoğlu – İSTANBUL
Tel: 0 212 924 2444 /2704 Faks: 0 212 343 0878
e-mail: etikkurul@halic.edu.tr www.halic.edu.tr

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK
ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

Yayın Tarihi : 10.12.2015
Revizyon Tarihi : 16.09.2020
Revizyon No : 02
Sayfa No : 1/1

Tarih: 29.12.2021	Karar No:				
Toplantı Sayısı:	Dr. Öğr. Üyesi Bengisu Nehir Aydın'ın danışmanlığında Handan Çakır'ın yürüteceği "8. Sınıf Öğrencilerinde Depresif Duygulanım, Dürtüsellik ve Agresyon arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı tez çalışması incelendi, yapılan inceleme sonucunda çalışmanın etik yönden uygun olduğuna karar verildi.				
Adı-Soyadı	Alanı	Kurumu	Araştırma ile İlişkisi	Toplantıya Katılma	İmza
Prof. Dr. Melek Güneş YAVUZER (Başkan)	Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon	Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi	Var ☐ Yok ☐	Evet ☐ Hayır ☐	
Prof. Dr. Burcu IRMAK YAZICIOĞLU	Moleküler Biyoloji ve Genetik	Haliç Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi	Var ☐ Yok ☐	Evet ☐ Hayır ☐	
Doç. Dr. Hatice İlhan Odabaş	Spor Yöneticiliği	Haliç Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu	Var ☐ Yok ☐	Evet ☐ Hayır ☐	
Dr.Öğr.Üy. Nevra Alkanlı	Biyofizik	Haliç Üniversitesi Tıp Fakültesi	Var ☐ Yok ☒	Evet ☒ Hayır ☐	
Dr.Öğr.Üy. Burcu Türk	Psikoloji	Haliç Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi	Var ☐ Yok ☐	Evet ☐ Hayır ☐	
Dr.Öğr.Üy. Gülcan Kendirkıran	Hemşirelik	Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi	Var ☐ Yok ☒	Evet ☒ Hayır ☐	
Dr.Öğr.Üy. Seda Saka	Fizyoterapi ve Rehabilitasyon	Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi	Var ☐ Yok ☐	Evet ☐ Hayır ☐	
Dr.Öğr.Üy. Çiğdem Yıldırım Maviş	Gıda Mühendisliği	Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi	Var ☐ Yok ☒	Evet ☒ Hayır ☐	
Dr.Öğr.Üy. Maral Törenli Çakıroğlu	Hukuk	Haliç Üniversitesi İşletme Fakültesi	Var ☐ Yok ☐	Evet ☐ Hayır ☐	
ETKU:10					

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad: Handan ÇAKIR

ÖĞRENİM DURUMU

Lisans: 2015, Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Yüksek Lisans: 2022, Haliç Üniversitesi, Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji

